

MIESRYHMÄN TOIMINNAN ARVIOINTIA JA
RYHMÄN OHJAAMISTA SOSIOKULTTUURISEN
INNOSTAMISEN NÄKÖKULMASTA

Antti-Ville Muurman ja Ville Ranta
Opinnäytetyö, kevät 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Muurman Antti-Ville & Ranta Ville

Miesryhmän toiminnan arviointia ja ryhmän ohjaamista sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta.

56 s, 5 liitettä. Helsinki, kevät 2011.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki, sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Toteutimme opinnäytetyömme miesryhmä-hankkeena Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa Kansalaistoiminta-areenalle. Tavoitteenamme oli osallistaa ja aktivoida ryhmän jäseniä sosiokulttuurisen innostamisen teorian avulla. Toisena tavoitteena pyrimme selvittämään toiminnan mielekkyyttä. Ryhmämme jäsenet asuivat Alppikadun asumispalveluiden piirissä tai olivat KTA:n pitkäaikaisia kävijöitä. Iältään osallistujat olivat 40–70 -vuotiaita.

Toiminnan pohjana käytämme viitekehyksenä sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa ja ideologiaa. Pohdimme lisäksi ryhmätyötä erityisesti miesnäkökulmasta. Tutkimme syrjäytymistä ilmiönä.

Opinnäytteemme on toiminnallinen hanke, joka muodostui kuudesta ryhmäkerrasta. Kerrat painottuivat vierailukäynteihin ja retkiin. Kesto yhdellä ryhmäkerralla vaihteli kahdesta viiteen tuntiin. Kiinnitimme erityistä huomiota ryhmän aloitukseen ja lopetukseen. Ohjelma suunniteltiin yhdessä osallistujien kanssa. Ryhmän ohjelma löytyy liitteestä 5.

Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla, keskustellen jokaisen ryhmätapaamisen yhteydessä ja palautekeskusteluilla. Kävimme prosessin aikana jatkuvaa kriittistä reflektiivistä dialogia omista työtavoistamme. Työn pohdintaosuudessa kartoitetaan parannusehdotuksia mahdollisia jatkohankkeita varten analysoimalla kriittisesti toimintaamme.

Ryhmän tavoitteet osallistujien aktivoinnissa, mielekkään toiminnan tuottamisessa ja uusien kokemusten luomisessa ryhmäläisille toteutuivat ryhmän aktiivisten osallistujien kohdalla. Ryhmä muodostui tarpeelliseksi osalle ryhmäläisistä.

Jatkossa uusia ryhmiä järjestettäessä tulisi kiinnittää huomiota aikataulujen suunnitteluun, ryhmän näkyvyyteen ennen toiminnan käynnistymistä jäsenmäärän kasvattamiseksi ja ryhmäytymisprosessien tukemiseen.

Asiasanat: sosiokulttuurinen innostaminen, syrjäytyminen, miesryhmä

ABSTRACT

Muurman Antti-Ville and Ranta Ville

Experiences on group activities and their meaningfulness for marginalized men. 56 p., 5 appendices. Language: Finnish Helsinki, spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

Our thesis was conducted as a male group project of Helsinki's Deaconess Institute's Citizens Arena situated in the Alppikatu quarter. Members of our group were either marginalized inhabitants of Alppikatu's housing services or longtime visitors of Citizens' Arena, a day center offering activities. Our goal was to include and activate members of our group on basis of the theory of sociocultural animation. Our other point of interest was to find if the activities were meaningful and essential.

This thesis' theoretic contexts are social exclusion, group work especially from male perspective and sociocultural animation. We aimed to weave seamlessly the activities of our group with these theories and the idea of sociocultural animation.

Our thesis was project-based and consisted of six group sessions with 3 to 5 participants on average. Most of our group sessions were field trips e.g to art exhibitions. One session lasted from 2 to 5 hours. We paid special attention on the building and ending of the group. The structure of our programme was planned and conceived together with the participants. All the ideas for group sessions came from the participants. Research data was gathered through learning diary, observing, discussing with participants and receiving their feedback.

The most active members of the group gained new experiences from the group's activities. The group developed into an important part of the daily lives of some of our participants. Therefore, the objectives of our thesis were accomplished in some cases.

When organizing new groups, special attention should be focused on advertising and recruiting the necessary members to the group. Supporting the grouping processes should be more focused on.

Keywords: sociocultural animation, social exclusion, male group

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TOIMINNALLISEN HANKKEEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Syrjäytyminen	8
2.2 Sosiokulttuurinen innostaminen	11
2.3 Miestyö	14
2.4 Ryhmätyö	16
2.4.1 Mieserityinen ryhmätyö.....	18
3 HANKKEEN SUUNNITTELU JA TAUSTA	20
3.1 Toimintaympäristö	20
3.2 Miestenryhmän tavoitteet.....	20
3.3 Suunnittelu.....	21
3.4 Aineistonkeruumenetelmät	22
3.5 Osallistujat	23
4 HANKKEEN TOTEUTUS	25
4.1 Ryhmäkerrat	25
4.2 Aineiston keruu	28
5 HANKKEEN TULOKSET	29
5.1 Ryhmän lopullinen rakenne	29
5.2 Tulokset suhteessa käytettyyn teoriaan.....	30
5.3 Tulosten analyysi.....	32
5.4 Tavoitteiden arviointia.....	34
5.5 Ryhmän toteutuksen haasteet	37
5.6 Jatkotoimenpiteet.....	39
6 EETTISYYS JA TYÖN MERKITYKSELLISYYDEN PERUSTELU	41
7 POHDINTA	44
LÄHTEET.....	47

LIITTEET

LIITE 1 Tutkimuslupa

LIITE 2 Kirjallinen suostumus hankkeeseen osallistumisesta

LIITE 3 Kutsu toiminnalliseen miesten ryhmään

LIITE 4 Ohjaajan puolto

LIITE 5 Ryhmäkerrat

1 JOHDANTO

Työn orjat sorron yöstä nouskaa,
maan ääriin kuuluu kutsumus
Nyt ryskyin murtuu pakko valta,
tää on viime ponnistus.
Pohja vanhan järjestyksen horjuu.
Orjajoukko taistohon!
Alas lyökää koko vanha maailma
ja valta teidän silloin on

Tää on viimeinen taisto,
rintamaamme yhtykää
niin huomispäivänä kansat
on veljet keskenään. (Eugène Edine Pottier. suom. Otto-Wille Kuusinen)

Koemme työmme ja erityisesti käytettävän teoriapohjan olevan vahvasti poliittisesti jännittynyt. Tuomme näitä tuntemuksia esille edellä olevan työväenlaulun ja myöhemmin tulevan lainauksen avulla. Työssämme käytettävä Marxin kirjallisuus on alun perin 1800-luvulta mutta meidän lainaamamme versio on uudistettu laitos vuodelta 2010.

Olemme olleet jo pitkään kiinnostuneita työstä asunnottomien ja syrjäytyneiden parissa. Koska asunnottomille miehille ja asumispalvelujen asukkaille ylipäättään ei juuri ole järjestetty toiminnallisia ryhmiä, koemme tällaisille ryhmille olevan kysyntää ja tarvetta.

Teimme opinnäytetyönämme toiminnallisena hankkeena Helsingin Diakonissalaitoksen Kansalaistoiminta-areenalle (KTA), josta idea työhön alun perin tuli. Tavoitteena oli suunnitella ja järjestää ryhmätoimintaa Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa oleville asumispalveluiden miesasukkaille. Tämä ryhmä kokoontui kuusi kertaa kerran viikossa, noin puolentoista kuukauden aikana 4.8 – 8.9.2010. Tavoitteena oli järjestää toiminnallinen miesten ryhmä ja arvioida sen mielekkyyttä havainnoiden sitä ohjaajan näkökulmasta.

Miesryhmien vetämisestä ei meillä kummallakaan ole kokemusta, joten ammatillisiin kehittymishaasteisiin opinnäytetyö antaa erinomaisen pohjan.

Käymme ensin läpi työmme teoreettisia lähtökohtia. Näihin kuuluvat syrjäytyminen, sosiokulttuurinen innostaminen, ryhmätyö ja miestyö. Seuraavassa osiossa tarkastelemme työmme taustaa ja toimintaympäristöä ja hankkeen suunnittelua. Tämän jälkeen avaamme hankkeen toteutusta ryhmäkertojen muodossa. Toteutuksen pohjalta arvioimme hankkeen tuloksia. Seuraavaksi esittelemme työn eettisyyttä ja merkityksellisyyttä ja lopuksi pohdimme koko opinnäytetyöprosessia.

2 TOIMINNALLISEN HANKKEEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Syrjäytyminen

Alun perin termi syrjäytyminen on omaksuttu ruotsalaisesta 1970-luvun työmarkkinatutkimuksesta. Sana utslagning on muuttunut syrjäytymiseksi ja se on tarkoittanut työmarkkinoilta putoamista, työttömyyttä, työkyvyttömyyttä ja enenaikaista eläköitymistä. Tutkijoiden keskuudessa työmarkkinoilta syrjäytymistä pidetään edelleen pääkysymyksenä käsiteltäessä syrjäytymistä. (Ruotsalainen 2005, 197, Suikkanen, Kauppinen & Viinamäki 1996, 12.)

Syrjäytyminen on putoamista sosiaalisesti ja kulttuurillisesti arvostetun elämäntavan valtavirrasta. Keskeistä siinä on se, että yksilö ei tahdo pudota. Syrjäytymisen perinteisiä nimittäjiä, kuten köyhyyttä, huono-osaisuutta ja deprivatiota, pidetään staattisina tiloina, mutta nykyään kurjistuminen voi olla nopeaa ja enustamatonta, esimerkkinä asuntokaupoissa ylivelkaantuminen ja pitkälle koulutettujen työttömyys. Syrjäytymistä pidetään usein kierteenä, jossa vastoinkäymiset kasaantuvat. Erityisesti miehillä on havaittavissa tällaista ongelmien kasaantumista, joka pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen. Pohjoismaisia elinolotutkimuksia aineistona käyttävässä tutkimuksessa nähtiin syrjäytymistä aikaansaavina hyvinvoinnin ongelmina taloudelliset ongelmat, huono asumistaso, työttömyys, terveysongelmat, läheisten ystävien puuttuminen (sosiaalinen eristyminen) ja väkivallan tai väkivallan uhan kokeminen. Edellä mainitussa tutkimuksessa katsottiin, että tarvitaan kaksi ongelmaa, jotta voidaan puhua syrjäytymisestä. Syrjäytyminen voidaan myös ymmärtää yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena. (Helsingin kaupunginkanslia 1997, 12; Peitsalo 2008, 18; Raunio 2006, 9, 29.)

Merrien (Ruotsalainen 2005, 74–75) on todennut syrjäytymiskäsitteestä ajateltavan yleisesti, että toiset ihmiset ovat luonnostaan sisäistyneitä (intrégés), ahkeria ja tuottavia ja toiset taas luonnostaan tuottamattomia, vahvasti marginali-

soituneita. Tällaisessa ajattelussa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkoisia olosuhteita eikä yhteiskunnallista kontekstia.

Kun toimitaan huono-osaisten parissa, on varottava leimaantumismekanismien vaikutusta omaan päättelyyn. Sosiaalityötä tehdessä on tärkeää keskittyä ihmisen voimavaroihin tällaisen leimaantumisen välttämiseksi. Voimaantumisen tavoitteena on parantaa ihmisten elämänhallintaa ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Pitää pyrkiä löytämään erilaisia voimavaroja, joilla on mahdollista edesauttaa ihmisen osallisuutta yhteiskunnassa normaaliin toimeentuloon, elämään ja niin edelleen. (Vähätalo 1994, 17; Raunio 2006, 44, 47–48.)

Helnen (2002, 174–176) mukaan on olemassa kolme eri tilaa yhteiskunnassa: inkluusio, marginalisaatio ja eksklusio. Inkluusio on ihannetila, jossa ihminen on aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Marginalisoitunut ihminen on yhteiskunnan reunalla ja eksklusoitunut ihminen on joutunut uloslyödyksi. Eksklusio (uloslukkaminen) on sitä joksi me käsitämme syrjäytymisen. Marginalisaatio tarkoittaa syrjäytymisen rajapinnalla elämistä. Marginalisoitunutta ihmistä voi uhata syrjäytymisen riski. Hän voi silti olla monilla elämänaloilla valtavirrassa. Riittää kun hän on yhdellä elämänalalla syrjäytymisen rajalla. Lisäksi jotkut ihmiset ovat tietoisesti, omasta tahdostaan, marginalisoituneita. Syrjäytyminen tapahtuu olosuhteiden pakosta. Eksklusiolla voidaan myös saada aikaan inkluusiota. Esimerkiksi yritys lomauttaa, antaa potkut työntekijälle/työntekijöille ja eksklusoi tai ainakin marginalisoi heidät yhteiskuntaan ja samalla yrityksen johtajat inkluusivat vahvemmin yhteiskuntaan osinkojen ja/tai palkankorotusten avulla. (Raunio 2006, 55–56; Ruotsalainen 2005, 63.)

Helne (2002, 176) kuitenkin toteaa, että on mahdotonta olla kokonaan poissuljettu yhteiskunnasta. Suhde saattaa olla poissulkeva ja/tai nöyryyttävä mutta se on silti suhde. Siitä seuraa, että syrjäytyminen syntyy vain suhteessa muihin ihmisiin. Kun eletään yhdessä, syntyy ongelmia, ne eivät ole kenenkään syytä, ne johtuvat vain meidän vuorovaikutuksestamme. Marx (2010, 162–163) on todennut, että kapitalismi syrjäyttää elävää työvoimaa toimiakseen. Tuotantovälineet syrjäyttävät työvoimaa. Syrjäyttämällä elävä työvoima (ihmiset) työstä ja siirtämällä se koneille, tehdään enemmän voittoa. (Ruotsalainen 2005, 44.)

Syrjäytyneisyys nähdään prosessin lopputuloksena, hetkenä jolloin liike on muuttunut tilaksi. Näin syrjäytyneisyys mielletään staattiseksi olomuodoksi, jossa liikkeen kääntyminen toiseen suuntaan vaikuttaa epätodennäköiseltä. Olisi parempi puhua syrjäytymisestä kuin syrjäytyneistä, silloin ymmärretään prosessit tärkeämpinä kuin staattiset tilat, ja prosessit liittyvät vähemmän ihmisen toimintaan kuin syrjäyttävään yhteiskuntaan. (Helne 2002, 7, 10; Raunio 2000, 39.)

Syrjäytyneet ovat varsin heterogeeninen ryhmä. Tämän takia heille on vaikea löytää muuta yhteistä nimittäjää kuin asiantuntijoiden päätös siitä, että juuri he kuuluvat syrjäytyneiden joukkoon. Olennaisempaa voisi olla kysyä mikä näitä ryhmiä erottaa. Ihmisille ei ole syntynyt yhteistä tietoisuutta asemastaan vaan jokainen määrittelee sen itse esimerkiksi ikään, sukupuoleen tai asuinpaikkaan liittyvistä lähtökohdista. Heille on tavallisten sosiaalipalvelujen lisäksi räätälöitävä yksilöllisiä toimenpiteitä ja palveluja, jotta sosiaalipoliittinen tavoite täyttyy. Tavoite on tuoda syrjäytynyt reunoilta keskelle tai ulkoa sisään eli saada hänet aktiiviseksi toimijaksi yhteiskunnassa. (Raunio 2000, 30–31; Helne 2002, 73–74.)

Sosiaalitoimen johtavien työntekijöiden mielestä tukimahdollisuudet syrjäytyneiden auttamiseen ovat hyvät, kun on kyse koko väestölle suunnatuista palveluista. Sen sijaan he kokevat, että heikoimmin sosiaalitoimi pystyy tukemaan päihdeongelmaisten, asunnottomien, vankilasta vapautuneiden, ylivelkaantuneiden ja moniongelmaisten hyvinvointia. (Raunio 2006, 147.)

Sosiaalihallinnon mukaan syrjäytymisen riskiryhmiä ovat pitkäaikaistyöttömät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, asunnottomat, pitkäaikaissairaat ja vajaa-kuntoiset, päihdeongelmaiset, toimeentulovaikeuksissa olevat, rikokseen syyllistyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat maahanmuuttajat. Lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut hyvin samansuuntaiset syrjäytymisen riskitekijät. Näihin kuuluvat taloudellinen syrjäytyminen, terveydelliset ongelmat, työmarkkinoilta syrjäytyminen, asuntomarkkinoilta syrjäytyminen, koulutuksesta syrjäytyminen (riittämätön koulutus) ja muu syrjäytyminen (poikkeava käyttäytyminen). Näitä riskejä voidaan pienentää huolehtimalla toimeentuloturvasta, edistämällä

terveyttä ja hyvinvointia, helpottamalla työmarkkinoille pääsyä, parantamalla asuntomarkkinoiden toimivuutta, turvaamalla riittävä koulutus ja tukemalla selviytymistä. (Raunio 2006, 30, 128; Raunio 2000, 29–30.)

2.2 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurisen innostamisen teoria nousi esiin yhteistyötahomme kautta. Pidimme sitä varsin käyttökelpoisena ryhmän vetämisen apuvälineenä. Sosiokulttuurisen innostamisen teorian uranuurtaja Suomessa on Leena Kurki, jonka takia pohjaamme suuren osan kappaleesta hänen teksteihinsä. Muita suomenkielisiä lähteitä teoriasta emme löytäneet ja ulkomaalaiset lähteet ovat lähinnä ranskan- tai espanjankielisiä. Puutteellisesta kielitaidostamme johtuen olemme käyttäneet toisen käden lähteitä tässä kappaleessa erityisen paljon.

Innostaminen pohjaa käsitykseen, jossa pohditaan ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Tätä suhdetta lähestytään usein personalismin kautta. Personalismin mukaan inhimillinen persoona tulee asettaa materiaalistien tarpeiden ja persoonan kehitystä estävien mekanismien edelle. Perusideana on, että innostaminen aiheuttaisi sosiaalisen transformaation mahdollistavia tilanteita eli parantaisi ihmisen elämän laatua. Transformaatioon päästään jatkuvalla yhteiskunnan/ympäristön arvioinnilla ja ymmärryksellä siitä, että ihmiset ovat dialektisessä suhteessa sosiaaliseen todellisuuteen. Sen tavoitteena on myös luoda solidaarisuuden arvot tiedostava yhteiskunta. Sosiokulttuurinen innostaminen taistelee myös vieraannuttavaa massakulttuuria, sen kulutusta, imperialismia ja tiettyjen ideologioiden pakkosyöttöä vastaan. Sosiokulttuurisessa innostamisessa oleellista on liike teorian ja käytännön välillä. Innostaminen toimii näin ollen teorian ja käytännön välimaastossa. Käytäntö kyseenalaistaa teorian analyysimallien avulla ja teoria kyseenalaistaa käytännön, sen perusteet, kiinteyden ja toimintamallit. Gillet (Kurki 2008, 97) on sitä mieltä, että innostamista on vaikea vertailla kansainvälisesti ja sille on vaikeaa löytää määritelmiä, jotka olisivat identtisiä ympäri maailman. Sen sijaan kansat ja niiden sen hetkinen yhteiskun-

nallinen tilanne määrittävät millaista innostaminen kullakin hetkellä on. (Freire 2008, 30; Kurki 2000, 28; Kurki 2008, 57, 98, 106.)

Innostamisen metodologisena lähtökohtana on ihmisten osallistuminen. Osallistuminen ei ole vain ihmisten kokoontumista yhteen vaan se on sitoutuvaa, syvästi suhteisiin asettuvaa kohtaamista. Ihmisten tulisi toimia vuorovaikutuksessa yhteiseen päämäärään tähdäten. Innostamisen tavoite on sellaisen toiminnan ja osallistumisen avulla saada aikaan muutoksia yhteiskunnassa. Sosiokulttuurinen innostaminen tähtää myös siihen, että ihmiset tiedostavat itsensä heitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Teorian avulla luodaan osallistumisen prosesseja, joiden tarkoituksena on saada ihmiset aktiivisiksi toimijoiksi. Innostamalla vahvistetaan solidaarisuuden henkeä yksilöiden ja ryhmien välillä ja tuetaan ihmisiä osallistumaan yhteisönsä kehittämiseen. (Kurki 2000, 19–20, 41–42.)

Toinen keskeinen käsite sosiokulttuurisessa innostamisessa on solidaarisuus. Innostamisen solidaarisuuden tulisi olla Arangurenin (Kurki 2000, 169) esittämää kohtaamisen solidaarisuutta. Myös Rosanvallonin (Helne 2002, 228) mielestä meidän tulisi elvyttää yhteisöllisyyttä tunnetta kollektiivisen projektin avulla ja näin ollen luoda solidaarisuutta. Sosiaalityössä on usein käsitetty ihmiset objekteina, jotka määritellään yhteiskunnallisten toimijoiden näkökulmasta sellaisiksi, joille tulee tehdä jotain, jotta heistä tulisi meidän kaltaisiamme. Kohtaamisen solidaarisuudessa projektit eivät ole tavoite vaan vain välineitä ihmisten kasvun ja kehityksen tueksi. Ihmiset ovat prosessin toimijoita ja ongelmiansa ratkaisijoita. Ihmisiä tulee motivoida toimimaan omasta puolestaan näiden ongelmien ratkaisuisissa. Työntekijöiden ja niiden ihmisten välillä, joiden parissa he työtään tekevät, on aitoja suhteita, jotka perustuvat tasavertaiseen dialogiin. Dialogin avulla ihminen herää huomaamaan, mikä hänelle on tärkeää, ja tekee valintansa omien intressiensä mukaisesti. Tällöin työntekijän tulee väistyä, sillä ihmisen omat voimavarat on saatu liikkeeseen. (Kurki 2000, 88–89, 167, 171–172; Kurki 2008, 106–107; Raunio 2006, 14–15; Raunio 2000, 47–48.)

Jean-Claude Gillet (Kurki 2000, 67–71) jakaa innostamisen maailman kahteen osaan: kylmään, tekniseen maailmaan ja kuumaan maailmaan. Kylmässä maailmassa pyritään vaikuttamaan sosiaalisen epätasa-arvon seuraamukseen sen

syistä välittämättä. Innostaminen kylmässä maailmassa on ammattilaisten tekemää ja tähtää järjestyksen ja vallitsevan tilanteen ylläpitoon. Kuumassa maailmassa innostaminen on ennen kaikkea osallistumista, elämistä ryhmässä, lähiössä ja niin edelleen. Osallistuminen ymmärretään ratkaisuksi sosiaaliseen köyhyyteen.

Innostaminen onnistuu motivoimalla ja herkistämällä ihmisiä. Herkistäminen on ihmisten herättelemistä pois arkipäiväisyydestä. Motivoinnilla pyritään kiinnittämään ihmisten huomio johonkin toimintaan, jonka he kokevat oman elämänsä kannalta merkitykselliseksi. Motivoinnin onnistumisen kannalta on tärkeää löytää ryhmä, jossa motivointia suoritetaan. Tällä tarkoitetaan olemassa olevien ryhmien kartoittamista, joissa toimintaa voisi harrastaa. Innostamisessa tulee ottaa huomioon tarpeiden hierarkiasointi. Kaikkia tarpeita ei voida hoitaa samanaikaisesti eikä kaikilla ole samaa vaikutusta ihmisten osallistumiseen. Hierarkiasointiin on kaksi kriteeriä. Ideologispoliittinen eli projektin kokonaisvisio tai filosofia ja teknis-operatiivinen eli toteutus. Ensimmäinen kriteeri on aina pystytävä kääntämään operatiiviseksi ja operatiivinen kriteeri on aina riippuvainen ensimmäisestä. Hierarkiasoinnissa voidaan asettaa etusijalle tarpeen hoitaminen, jota pidetään tärkeänä, tai toinen hierarkiasoinnin kriteeri voi olla sellaisen toiminnan aikaansaaminen, joka saa ihmiset osallistumaan ja liikkeelle. Innostamista tulee myös arvioida. Kaikkien ryhmässä mukana olleiden tulisi olla mukana arvioinnissa ja sen tulisi olla jatkuvaa prosessiarviointia, joka tähtää toiminnan jatkuvaan parantamiseen. (Kurki 2000, 104, 133–134, 150.)

Innostamisessa on aina mukana kolme rakenteellista ulottuvuutta: pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Tämän kolmikannan avulla pyritään ihmisten yhteisölliseen sitoutumiseen ja heidän persoonallisten arvojensa kehittymiseen. Kulttuurisessa ulottuvuudessa pyritään kehittämään ihmisen luovuutta ja monipuolista ilmaisua esimerkiksi taiteen keinoin. Sosiaalisessa ulottuvuudessa avainsanoja ovat ihmisten oma osallistuminen ja integroituminen osallistumisen avulla yhteisöön ja pyrkimys yhteisön/ryhmän transformaatioon, laadulliseen muutokseen. Kasvatuksellinen ulottuvuus keskittyy ihmisen persoonan kehittämiseen muuttamalla asenteita, kehittämällä kriittistä ajattelua, opettamalla tiedostamaan oma vastuu, herkistymällä ja motivoimalla. (Kurki 2008, 108.)

Sosiokulttuurinen innostaminen rakentuu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tehdään tilanneanalyysi, keitä olemme, mitä meidän pitäisi tehdä ja niin edelleen. Toisessa vaiheessa pohditaan miksi tilanne on sellainen kuin se on ja miten päästäisiin parempaan tilanteeseen ja millainen se tilanne olisi. Kolmannessa vaiheessa mietitään yhdessä keinoja ja välineitä tuon utopistisen tilanteen saavuttamiseksi, sen jälkeen ryhdytään toimimaan, jotta tuo utopia realisoituisi. (Kurki 2008,110–111.)

Innostajilla on kolme tehtävää: suorittaa sitä projektia, jota sillä hetkellä toteutetaan, luoda kommunikaatorakenteita ja koordinoida keskustelua ja reflektiota ja asettamaan tavoitteita (Kurki 2000, 78–79). J.V. Merinon (Kurki 2002, 23) mukaan innostamisella on kaksi päätavoitetta, sillä tuetaan aloitteellisuutta, asioiden täytöntöönpanoa, itsenäistä toimintaa ja vastuuntuntoa. Toiseksi sillä, yritetään löytää kykyjä, jotka ovat jo olemassa mutta mahdollisesti heikkoja ja/tai tiedostamattomia. Tietyn projektin tavoitteita mietittäessä täytyy muistaa, että tavoitteita on asettamassa ainakin kolme tahoja. Osallistujat, mitkä ovat heidän toiveensa. Innostajat, mitkä ovat heidän tavoitteensa tutkimuksensa perustalta ja vallankäyttäjät, eli ne joiden toiminnan piiriin suunnitellut aktiviteetit kuuluvat. Näiden tahojen välillä saattaa olla ristiriitoja, mutta ne kaikki tulisi ottaa mukaan päätöksentekoon. (Kurki 2000, 118–119.)

2.3 Miestyö

Miestyö ja miesten kanssa työskentely on todella laaja alue ja sitä on vaikea yleistää sillä miehet ovat heterogeeninen ja monipuolinen ryhmä (Featherstone, Rivett & Scourfield 2007, 57). Vielä 1960- ja 1970-luvuilla sosiaalityön kirjallisuudessa ei määritelty tarkasti sosiaalityön kohteita, mistä syntyi mielikuva siitä, että sosiaalityö keskittyy koko perheeseen, kun todellisuudessa sosiaalityö keskittyi lähinnä tuottamaan palveluita naisille. Suomalaista miestä käsittelevän yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen katsotaan alkaneen 1980-luvulla elämäntapatutkimuksesta. Tässä tutkimuksessa miestä koskevat asiat nousivat esiin mm. lähiöitymisen, lähiöravintolakulttuurin, asunnottomuuden ja alkoholismien

teemoista. Nykyään sosiaalityön miestyöntekijät dominoivat miesten parissa tehtävää sosiaalityötä. He järjestävät vain miehille tarkoitettuja aktiviteetteja. (Autonen-Vaaraniemi 2004, 225; Cree & Kavanagh 1996, 2, 5)

Sosiaalityön näennäinen sukupuolineutraalisuus on johtanut tilanteeseen, jossa ei koeta tarvetta tarkastella asioita erityisesti tietyn sukupuolen mukaan. Naisvaltaisella sosiaalialalla miehet eivät useasti koe tulleen kuulluksi tai ymmärretyiksi. Tarvetta miesnäkökulman esiin nostamiseen ei oteta vakavasti. Sosiaalityö halutaan nähdä sukupuolineutraalina, jossa työntekijän tai asiakkaan sukupuolella ei ole merkitystä. Ympäröivän yhteiskunnan asenteet, perinteet ja odotukset sukupuolen rooleja kohtaan halutaan sivuuttaa täysin. (Kitunen 2007, 114–115). Koemme opinnäytetyömme sukupuolisesti jännittyneeksi ja harkituksi. Onhan kyseessä miesten ryhmä, jota vetävät miehet. Tämä tuo hankkeeseemme selkeää homogeenisuutta ja miesnäkökulmaa sekä tasa-arvoa korostavaa ajattelua. Kansalaistoiminta-areenalla on järjestetty jo pitkään vain naisille suunnattua ryhmää, joten miesten ryhmämme tasa-arvoisesti palveluiden kenttää.

Vaikka sukupuolineutraalisuus on tavoite, voi käytännön sosiaalityössä sukupuoli olla merkittävä ja jopa ohjaava tekijä, sillä työntekijän omat kokemukset ja sukupuoli ja niihin liittyvät asenteet ja roolit pyrkivät puskemaan ammatillisuuden läpi. Sosiaalityötä sukupuolistaa myös se, että ammatti on alun perin kehittynyt naisten vapaaehtoisesta hyväntekeväisyystyöstä. Miesnäkökulma tulisi tiedostaa sosiaalityössä, ovathan monet sosiaaliset ongelmat kasautuneet juuri miesväestön taakaksi. Sosiaalityössä mieheltä odotetaan usein stereotyyppisesti miehisiä ominaisuuksia kuten kovuutta, tilanteiden rauhoittamista ja niin edelleen. (Hänninen 2004, 93–94; Kitunen 2007, 117, 119; Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 5.)

Sosiaalityön ammattilaiset ovat suurelta osin naisia, mikä johtaa siihen, että syrjäytyneiden yksinäisten miesten palveleminen on vaikeaa. Sosiaalityön monet toiminnot ja käytännöt ovat naisten suunnittelemissa naisille. Yksinäiset miehet eivät sovi vallitseviin odotuksiin naisten ja miesten rooleista perheen sisäisen työnjaon suhteen. Tästä johtuen syrjäytynyt, perheetön, työtön mies ei tule riittävästi ymmärretyksi eikä kuulluksi. Tasa-arvokysymykset ovat myös määritelty

lähinnä naisten näkökulmasta, jolloin miesten huono asema ei ole keskeinen sosiaalinen kysymys eikä pidetä tarpeellisena ryhtyä toimenpiteisiin syrjäytyneiden miesten aseman parantamiseksi. Toisaalta syrjäytyneet miehet eivät korosta asemaansa julkisuudessa. Miesten ja naisten eliniänodotteen eron supistamiseksi paras keino olisi parantaa syrjäytyneiden miesten sosiaalista asemaa. Perinteisen suomalaisen ajattelun mukaan miehen tulee tulla toimeen yksin, naiset saavat hakea ammattiapua. Mies voi tulkita avun hakemisen jopa heikkoutena tai kykenemättömyytenä ja se on uhkaksi hänen miehisyydelleen. Tämä voi osaltaan selittää, miksi miesten on vaikea käsitellä ongelmiaan ja hakea niihin apua riittävän ajoissa. (Kitunen 2007, 113–114; Peitsalo 2008, 17; Raunio 2000, 210–212; Taipale 2007, 150.)

Työskenneltäessä miesten kanssa tulee ottaa huomioon, että miesten tunneskaala on naisiin nähden kapeampi. Riippumatta siitä kysytäänkö positiivisia vai negatiivisia asioita, mies kertoo keskimäärin vähemmän kuin nainen. Golemanin (Peitsalo 2008, 18) mukaan äidit opettavat pojilleen vähemmän tunnetyökentelyä, minkä seurauksena pojat oppivat keskimäärin vähemmän kykyjä tunnistaa, erotella, sanoittaa ja käsitellä tunteitaan. Monet miehet kokevat omista tunteista ja kokemuksista puhumisen vaikeaksi. (Peitsalo 2008, 35; Rimpelä 2007, 106.)

2.4 Ryhmätyö

Sosiaalityössä käytettävässä ryhmätyössä on kolme tavoitetta, jotka ovat yhteisiä kaikille sosiaalityön toiminnoille. 1. Auttaa ihmisiä löytämään parempia selviytymiskeinoja heidän jokapäiväisessä elämässään ja tilanteissaan. 2. Parantaa ihmisten taiteellisia, sosiaalisia ja henkisiä kykyjä. 3. Osallistaa ihmisiä, joilla on ongelmia sosiaalisella tai henkilökohtaisella tasolla eli he ovat jollain tavalla syrjäytyneet. Tällainen toimintakyvyn kasvu toteutuu parhaiten pienissä ryhmässä vuorovaikutuksen kautta. (Fatout 1992, 3; Jauhiainen & Eskola 1993, 137.)

Ryhmän muotoon vaikuttavat monet eri tekijät. Ensimmäisenä ryhmän avoimuus eli onko ryhmä suljettu, puoliavoin vai avoin. Avoimissa ryhmässä periaat-

teessa kuka tahansa ryhmään jollain tavalla soveltuva henkilö voi osallistua ryhmän toimintaan. Puoliavoimet ryhmät ovat periaatteessa suljettuja mutta ryhmän niin päättäessä niihin on mahdollista ottaa uusia jäseniä. Suljetut ryhmät ovat ryhmiä, joihin ei ole mahdollista ottaa uusia ihmisiä kesken ryhmäprosessin. Toinen ryhmän muotoon vaikuttava asia on ryhmän suhde ohjaukseen. Onko ryhmällä ohjaaja ja onko hän ammatillisesti koulutettu vai vertainen, joka vastaa ohjaajan tehtävistä. Ryhmä voi olla myös itseohjautuva ilman ohjaajaa. Kolmantena ryhmän muotoon vaikuttaa se, onko sillä yhteinen tavoite ja mikä se on. Tarve tavoitteellisten ryhmien perustamiselle tuli kun yhteisöt eivät enää toimineet yksilön puolesta, eivätkä tuoneet hänelle aikaisemman kaltaista turvaa. Varsinkin kaupungistuminen vaikutti tähän murtamalla perinteistä yhteisöllisyyttä ja tekemällä elämästä yksilöllisempää. Näin ollen ihmiset alkoivat muodostaa tavoitteellisia ryhmiä yhteisten tavoitteidensa saavuttamiseksi. (Peitsalo 2008, 22–23.)

Ryhmämme on tavoitteellinen ryhmä, jossa tavoitteena on yksilötasolla luoda mielekästä tekemistä ja yhteisöllisellä tasolla luoda toimivia suhteita yhteisön jäsenten välille. Tällaisen ryhmän tehokkuus riippuu ryhmän koossa pysymisestä. Koossa pysymistä ohjaavat henkilökohtaiset intressit kuten jäsenyyden paljous, esimerkiksi toiminnan kiinnostavuus. Ryhmän sisäisen luottamuksen ja suotuisan ryhmädynamiikan ja – prosessin kehittämisessä sitoutumista pidetään erittäin tärkeänä. Ryhmämme on myös pienryhmä. Pienryhmälle tunnusomaisia piirteitä ovat: aktiivinen osallistuminen, jäsenten sitoutuminen, yksimielisyys ja suuri sisäinen kontrolli. (Jauhiainen & Eskola 1993, 48–52, 101, 103, 110; Peitsalo 2008, 34.)

Ryhmän ohjaajan tärkeimmät tehtävät ovat valvoa, että tehtävä tulee suoritetuksi ja että ryhmä pysyy koossa. Se päästäänkö näihin tavoitteisiin riippuu siitä, minkälaisen ryhmäsopimuksen ryhmä on tehnyt. Ryhmäsopimus on joko sanaton ajan myötä muovautunut käytäntö tai sanallinen sopimus, jossa määritellään ryhmän toimintaa ja tarkoitusta. Ilman tällaista sopimusta ryhmä ei kehity riittävän turvalliseksi ja kiinteäksi ollakseen toimiva. (Jauhiainen & Eskola 1993, 140.)

2.4.1 Mieserityinen ryhmätyö

Miehillä on usein negatiivisempi käsitys miesryhmistä kuin naisilla (Peitsalo 2008, 24). Buckley ja Young (Featherstone, Rivett & Scourfield 2007, 59–60) ovat selvittäneet autovarkaille tarkoitettua ryhmätyötä. Heidän mallissaan keskittään tarvittaviin taitoihin ja tietotaitoon, jotta auto pysyisi ajokelpoisena auton huollossa ja keskustellaan auton merkityksestä nuorten miesten maskuliinisuudessa. Näin miehiä yhdistävällä aktiviteetilla saadaan heidät ryhmäytymään paremmin ja samalla kyseenalaistamaan epäedullisia maskuliinisuuden muotoja. Joidenkin miesten suurin pelko on joutua puhumaan tunteistaan ryhmässä, joten on parempi kehittää ryhmän aluksi aktiviteetteja ja toimintoja, ja näin lievitetään mahdollisia pelkoja. Toiset asiantuntijat ovat sitä mieltä, että tällaisia aktiviteetteja tulisi olla vain ryhmän alkuvaiheessa ja että ryhmän työskentelyn tulisi keskittyä enemmän miesten tunnekasvatukseen. Miesryhmien työntekijöiden tulisi kannustaa miehiä tukemaan toisiaan.

On huomattu, että usein kun perustetaan vain miehille tarkoitettuja ryhmiä kestää kauan ennen kuin miehet tuntevat olonsa kotoisiksi ja alkavat toimia spontaanisti. Tämän on sanottu johtuvan siitä, että miehet pitävät toisiaan kilpailijoina ja että he etsivät naisista henkistä tukea eivätkä miehistä. (Featherstone, Rivett & Scourfield 2007, 59.)

Miesryhmässä kommunikointi onnistuu paremmin kuin sekaryhmässä, sillä miehillä on samankaltaiset kommunikaatiotavat. Miehet pyrkivät yleensä pitäytymään asiassa, kun taas naiset keskittyvät useammin tunteisiin, kokemuksiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Miesten samankaltainen tapa kommunikoida vähentää väärinymmärretyksi tulemisen riskiä, mikä helpottaa miesten keskinäistä vuorovaikusta ja asioiden käsittelyä. (Peitsalo 2008, 34–37.)

Miesten ryhmätoiminnan avulla miehille tarjoutuu mahdollisuus saada rohkeutta ja itseluottamusta tulla hyväksytyksi miehenä, huolimatta kaikista ongelmistaan ja epävarmuuksistaan. Ryhmätoiminta mahdollistaa itseilmaisun, jolloin tuen ja hoidon hakemisen kynnyks madaltuu. Näin apua voidaan hakea ennen kuin tilanne kriisiytyy. Ryhmät myös tukevat miehiä arjessa, mikä ennaltaehkäisee asioiden kasaantumista. (Peitsalo 2008, 31–32.)

Ryhmien lopetuksia pidetään tärkeinä, sillä ryhmän loppuminen saattaa olla traumaattista miehille. Se voi jättää loven heidän elämäänsä. Ryhmän loppuminen voi olla miehelle erityisen vaikea paikka. He ovat voineet kehittää toisiin miehiin sellaisia merkityksellisiä siteitä, joita heillä ei ole ennen ollut miesten kanssa. He ovat saattaneet kertoa enemmän asioistaan toisilleen kuin koskaan ennen kenellekään ja he ovat saaneet apua, jollaista he eivät ehkä ole koskaan ennen saaneet. Ryhmän lopettamisvaiheessa yksi ryhmänohjaajan tehtävä tulisi olla auttaa ryhmäläisiä hyväksymään se, että yhteydenpito ryhmän jäsenten välillä saattaa päättyä. Ryhmäläisten tulisi keskustella ryhmän päättymisestä ja sen herättämistä tunteista ja miettiä mahdollista jatkoa. (Featherstone, Rivett & Scourfield 2007, 63; Peitsalo 2008, 46.)

3 HANKKEEN SUUNNITTELU JA TAUSTA

3.1 Toimintaympäristö

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Kansalaistoiminta-areenan kanssa. Kansalaistoiminta-areena on osa Helsingin Diakonissalaitoksen päivätoimintaa. Kansalaistoiminta-areena kannustaa ihmisiä osallisuuteen yhteisöllisyyden kautta. Toiminta on kävijälähtöistä. Kansalaistoiminta-areena pyrkii osallistamaan kävijöitä toiminnan suunnittelussa ja sen toteuttamisessa. Kansalaistoiminta-areena järjestää matalalla kynnyksellä erilaisia maksuttomia tapahtumia ja ohjelmaa. (Helsingin Diakonissalaitos 2010)

3.2 Miestenryhmän tavoitteet

Toiminnallisena hankkeena tehtävällä opinnäytetyöllämme haimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: (1) kokevatko osallistujat toiminnallisen miesryhmän tarpeelliseksi, (2) kokeeko kohderyhmä (ryhmään osallistuvat miehet) toiminnan mielekkääksi, (3) pystyykö miesten toiminnallisella ryhmällä rakentamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja (4) onko osallistujien mielestä ryhmän jatkamiselle tulevaisuudessa tarvetta. (5) Onko mahdollista järjestää erilaista vapaa-ajan toimintaa kaikille halukkaille miehille syrjimättä ennakkokäsitysten perusteella.

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisena hankkeena, koska näin saamme yllä esitettyihin kysymyksiin koeteltua tietoa käytännön maailmasta. Toiminnan yleistä tarpeellisuutta voidaan myös tätä kautta arvioida, mikäli vastaavaa toimintaa halutaan jatkossa edistää.

3.3 Suunnittelu

Alun perin tarkoituksena oli toteuttaa ryhmä keväällä 2010. Olosuhteiden pakosta toiminnan toteutus siirrettiin alkamaan elokuun 2010 alkuun KTA:n aktivoitua kesätauolta. Osallistujamäärä oli rajattu maksimissaan kymmeneen henkilöön. Ryhmän sisältö oli tarkoitus muodostaa erilaisten ryhmätoimintojen kautta. Miesten kanssa ryhmässä työskenneltäessä tulisi olla paljon toiminnallisia aktiviteetteja ja toiminta suunniteltua, jotta ryhmä olisi mahdollisimman rento ja huoleton (Featherstone, Rivett & Scourfield 2007, 59). Erityisesti yhteistyötahomme toivoi vierailukäyntejä. Toiminnan sisältö suunniteltaisiin yhdessä ryhmäläisten kanssa. Tärkeimpänä tavoitteena oli selvittää, onko miesten ryhmälle tarvetta ja kysyntää jatkossa.

Vastaavaa hanketta, jossa tutkittaisiin miesryhmän muodostamisen tarpeellisuutta ja potentiaalia jollekin tietylle yhteisölle, ei käsittääksemme ole tehty. Tämän vuoksi emme valitettavasti saaneet käsiimme vertailtavaa materiaalia. Yhteistyötaholtamme saimme kuulla, että KTA on järjestänyt miesryhmän 2000-luvun alussa. Ryhmän käynnistämisessä oli ilmeisesti suuria ongelmia eikä ryhmää jatkettu pitkään miestenryhmän muodossa. Harmillista kyllä, mitään kunnollista dokumentaatiota tästä alkuperäisestä kokeilusta ei aikoinaan tehty.

Olemme käyttäneet inspiraationa Sakari Peitsalon (2008) laatimaa *Miesryhmät – teoista sanoihin* -kirjaa, jossa on kuvattu Miesten Tueksi -projektin puitteissa tehtyä kartoitus- ja mallinnustyötä vertaistoiminnassa. Miessakit ry esittelee miesten ryhmän toimintamallia sen perusmuodossaan painottaen ohjaajan roolia prosessissa. Tarkoituksena oli luoda miesryhmätoiminnasta työmuoto, joka on sovellettavissa eri organisaatioiden toimintaan. (Peitsalo 2008, 7–8, 29–34) Ryhmän muodostamisen perimmäinen syy oli selvittää tutkimuskysymyksiin vastauksia, joita yhteistyötahomme voisi käyttää jatkossa hyväkseen.

Toteutus tapahtuu vuorovaikutuksessa yhdessä ryhmäläisten kanssa. Tutkijan tulee yhdessä kohteen kanssa pyrkiä tiedostamaan ja tunnistamaan kehitystarpeet ja suunnittelemaan tästä syntynyttä kehittämistä sekä ydinongelmien tie-

dostamista ja ratkaisua. Asetetut päämäärät ja tavoitteet saavutetaan yhdessä. Kohteen jäseniä yritetään saada toimintaan mukaan aktiiviseen rooliin. Ideaalina tilanteena voidaan nähdä tutkijan tekevänsä itsensä tarpeettomaksi tutkimuskohteen itse pyörittäessä ja arvioidessa toimintaansa. Toiminnan ja toiminnan tutkimisen tulisikin sulautua saumattomasti yhteen tietyssä rajatussa tutkimuskohteessa. Ratkaistavat ongelmat tulisi aina liittyä ainoastaan yhteisön tai organisaation toiminnan ongelmiin eikä yksilötason henkilökohtaisesti kokemiin haasteisiin. (Vilkkä 2006, 46–48.) Miesten ryhmämme oli hankkeena lähtökohtaisesti toimintaa, jolla oli selkeä tutkimuksellinen päämäärä ja kehitystehtävä luoda mallia miestenryhmälle ja kokeilla sitä käytännössä.

Toiminnan suunnittelu lähti käyntiin palavereilla KTA:n projektipäällikkö Jukka Hampusen kanssa. Näissä tapaamisissa esittelimme ryhmämme perusidea ja mahdollisia toiminnanmuotoja. Hampunen kommentoi ideoitamme ja pyrimme yhdessä luomaan raameja toiminnallemme. Kenelle ryhmä tulisi suunnata? Missä ryhmä fyysisesti järjestetään? Mitä sisältöjä ryhmällä voisi olla? Kuka/ketkä laativat sisällön? Miten ryhmän jäsenten kerääminen järjestetään? Mil-laista budjettia toimintamme olisi mahdollista saada? Mikä ryhmän perimmäinen tarkoitus on? Mikä meidän panos ohjaajina on ryhmän toiminnassa?

3.4 Aineistonkeruumenetelmät

Keskeisimpänä aineistonkeruumenetelmänä käytimme aktivoivaa osallistuvaa havainnointia eli toimintatutkimuksen yhtä muotoa. Menetelmässä pyritään ymmärtämään kohdetta ja lisäksi tavoitteena on pyrkiä muuttamaan kohteen sosiaalista todellisuutta. Toimintatutkimus tulee toteuttaa muutostilassa, jolloin tutkimus toimii dynaamisen liikkeen käynnistäjänä ja kiihdyttäjänä. Menetelmä on pohjimmiltaan tilannekeskeistä, aktiivista vaikuttamista ja muutokseen pyrkivää. Kohteen tulisi olla hallittavan suuruinen ja eteenpäin suuntautuva. (Vilkkä 2006, 44–47.) Miestenryhmähankkeemme ei täytä kaikkia aktivoivan osallistuvan havainnoinnin reunaehdoista, sillä projektimme on määräaikainen. Toisaalta ryh-

män havainnoinnista saatava materiaali ja sen hyöty suuntautuu tulevaisuuteen ajatuksena, että ryhmä käynnistetään todenteolla pitkäjänteisenä prosessina. Näin ollen positiivisesti ajateltuna jatkuvuutta on näköpiirissä.

Aktivoivan osallistuvan havainnoinnin lähtökohtana on tutkijan läheinen työskentely ja interaktio kohteen kanssa. Tutkija ja tutkittavat tutkivat yhdessä toimintaansa ja tekevät siitä johtopäätöksiä suhteessa arviointiin, korjaustoimenpiteisiin, ohjaukseen ja toiminnan tieteelliseen muuttamiseen. Menetelmä on yksi yhteiskunnallisen toiminnan lajeista. Tavoitteena on saada aikaan muutosta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta niin tutkimuskohteessa kuin yhteiskunnassa ylipäätään. (Vilkkä 2008, 46–48.)

3.5 Osallistujat

Valitsimme pienryhmämuotoisen toimintamallin tarkoituksella voidaksemme huomioida jokaisen ryhmäläisen yksilönä. Emme pohtineet ryhmäläisten syitä haluun osallistua ryhmää tai kartoittaneet taustalla olevia haasteita, vaan pyrimme innovoimaan ja toteuttamaan voimavaraistavaa toimintaa ryhmän kontekstista käsin.

Osallistujamäärä oli rajattu maksimissaan kymmeneen mieheen. Alkuperäiskaavailuissa ryhmästä piti tulla suljettu ryhmä, jolloin prosessin käynnistyttyä emme ottaisi enää uusia jäseniä mukaan, vaan kokoonpano pysyisi mahdollisemman muuttumattomana. Teimme ryhmästäimme mainoksen, jota jaoimme HDL:n asumispalveluiden yksiköihin ja VVA:n Sällikotiin. Osan ryhmäläisistä rekrytoi yhteistyötahomme Jukka Hampunen KTA:n vakiokävijöistä. Osan ryhmäläisistä kutsuimme itse henkilökohtaisesti.

KTA:n eettiset linjaukset kävijöiden anonyymiydestä ja oikeudesta olla valottamatta historiaansa esimerkiksi päihde-, mielenterveys- tai asunnottomuusongelmien kautta loi lähtökohtaisesti raamit myös meidän toiminnallemme. Emme siis tiedä ryhmäläisistämme muuta kuin heidän omaa kertomaansa: kovin henki-

lökohtaisia asioita emme tämän ryhmän puitteissa käsitelleet. Spekulointi ja arvioiminen edellä mainituista määreistä suhteessa ryhmäläisiin olisivat ammattieettisessä mielessä epäilyttävää. Toiminnan tarkoituksena ei ollut paneutua mahdollisiin yksittäisiin ongelmiin, vaan tuoda vaihtelua arkipäivään sekä saattaa ryhmäläisiä sellaisten kokemusten ja elämysten piiriin, joita voitaisiin lukea normaaliin elämänpiiriin kuuluviksi, mutta joista ryhmäläiset olivat jostain syystä jääneet ulkopuolelle.

4 HANKKEEN TOTEUTUS

4.1 Ryhmäkerrat

Ryhmäkertojen toteutus kulminoitui kuuteen tapaamiseen. Jokaisella kerralla oli oma teemansa, joka määritteli tekemistä. Ryhmäkerrat kestivät keskimäärin kaksi tuntia, lukuun ottamatta Vartiosaari-reissua joka kesti lähestulkoon koko päivän. KTA tarjosi meille toimintaa varten tarpeistoja sekä omat tilansa Alppikadulla. Toiminnan ollessa ilmaista osallistujille, tulivat tarjottavat ruuat aina KTA:n kautta tilaamalla. Myös retkissä ilmenneet matkakulut sekä pääsymaksut saimme KTA:lta. Toiminnasta tehtiin etukäteen budjetointi, jonka yhteistyötaho hyväksyi.

Ensimmäisellä kerralla kokoonnuimme KTA:n tiloihin Alppikadulle suunnittelemaan ryhmän toimintaa yhdessä etukäteen ilmoittautuneiden kanssa, jotta toiminta olisi mahdollisimman kävijälähtöistä. Samalla tarjosimme osallistujille jo alusta saakka aktiivisen toimijan roolia ja mahdollisuutta sen lunastamiseen. Seuraavien viiden kerran hahmottaminen sujui yllättävänkin rivakasti. Ehdotukset kumpusivat osallistujilta, joista muutama oli jo selvästi paneutunut ryhmän ideaan omalla ajallaan ja etukäteen miettinyt ehdotuksia toiminnalle. Tosin ehdotukset tulivat vain muutamalta osallistujalta, eivätkä muut kommentoineet ehdotuksia lainkaan. Ryhmän sisäistä dialogia ei vielä varsinaisesti päässyt syntymään. Aktiiviset jäsenet dominoivat suunnittelua, jolloin ryhmästä tuli myös vahvasti heidän näköisensä – osan ryhmäläisistä vain seuraten mukana. Ryhmästämmme muodostui taidepainotteinen Ateneumin ja Kiasman retkien muodossa, mikä ei välttämättä ollut kaikkien potentiaalisten osallistujien mieleen.

Toisen kerran teema oli *Enkelit ja demonit* -elokuvan katselu sekä popcornin syöminen KTA:lla. Elokuva oli päätetty demokraattisesti ryhmän sisällä keskustelemalla. Taustalla oli ideana saada ryhmäprosessi käyntiin tutulla ja turvallisel-

la tavalla. Tärkeää oli myös toiminnan sijaitseminen KTA:n omissa tiloissa Alppikadulla, jotta kaikki halukkaat varmasti löytäisivät paikan päälle. Elokuvan aikana oli havaittavissa keskittymisen herpaantumista vauhdikkaiden juonenkäänteiden lomassa, joten elokuvan loputtua kaikki ryhmäläiset yhtä lukuun ottamatta poistuivat nopeasti paikalta. Alun perin kaavailtu keskusteleminen elokuvasta ja omista tuntemuksista jäi puuttumaan.

Kolmas tapaamiskerta oli retki Ateneumiin, joka aikataulullisten väärinkäsitysten johdosta epäonnistui, kun vain yksi ryhmäläinen pääsi lopulta osallistumaan. Toisaalta tämä ainoa osallistujamme nautti silminnähdessä jakamattomasta huomiosta, jota sai osakseen. Jollakin tasolla pystyimme vaikeuksista huolimatta tarjoamaan ainakin yhdelle ryhmäläiselle osallisuuden kokemuksia ja virikkeellistä erilaista ajanviettoa suhteessa arkeen. Muutama oli aikansa odottanut Ateneumissa, jonka jälkeen poistunut paikalta ennen saapumistamme luullen meidän jo peruneen retken. Ymmärrettävästi käynnin sivuuttaneet olivat pettyneitä meihin. Kävimme asiaa läpi seuraavalla kerralla ryhmän kesken. Olimme paheillamme syntyneestä väärinkäsityksestä ja päätimme yhdessä pitää erityistä huolta aikatauluista seuraavia kertoja varten, jotta vastaavaa ei pääsisi enää tapahtumaan.

Neljännellä kerralla kävimme päivän kestäväällä retkellä Vailla vakinaista asuntoa Ry:n kesäpaikalla Vartiosaassa. Retkeen kuului makkaran paistoa, saunomista, uimista ja yhdessäoloa luonnon helmassa meren äärellä. Retki jäi selvästi mukanaolijoiden mieliin ja sai parasta palautetta loppukoonnissa. Visiitissä yhdistyi elämänpiirin laajentaminen matkaamalla normaalin elämänpiirin ulkopuolelle; siellä saadut positiiviset kokemuksen toiminnan muodossa sekä yhdessäolo ryhmänä. Vartiosaaren retken muita pidempi kesto toi vapautta ihmisille vain olla ja tutustua paremmin muihin mukanaolijoihin. Toisaalta kesto toi myös haastetta jaksamiselle, mutta hieman yllättäen kukaan ei osoittanut selkeitä väsymisen tai kyllästymisen merkkejä. Ohjaajien rooli oli tällä kerralla pientä. Siirtymiset ja varsinkin huonommin liikkuvien ryhmäläisten avustaminen siirtymisissä korostivat ohjaajan roolia, mutta muuten ryhmä toimi dynaamisesti. Työtehtäviä ei tarvinnut jakaa erikseen kenellekään. Aikataulullinen joustavuus loi kiireetöntä ilmapiiriä eikä edellisestä toiminnasta seuraavaan tarvinnut hoput-

taa, vaan pystyimme levollisesti nauttimaan kauniista ympäristöstä Vartiosaaressa.

Viides kerta käsitti visiitin Kiasmaan. Vaikka arviot esillä olleista näyttelyistä olivat murskaavia, sai retki kokonaisuudessaan hyvää palautetta. Kiertelyn päätteeksi jäimme vielä Kiasmaan kahville ja keskustelemaan koetusta. Välitön omien tuntemusten kertaaminen ja muille jakaminen toi lisäarvoa ryhmänä liikumiseen ja toimimiseen. Ryhmämme ydinjoukossa oli tässä vaiheessa selkeästi havaittavissa sitoutumista ja halua ryhmään. Ryhmäkerralle pääseminen oli muodostunut tärkeäksi, minkä vuoksi muita aktiviteetteja oli uhrattu. Itse retki onnistui mielestämme täyttämään sille asetettuja tavoitteita mahdollisuuksien laajentamisessa, uusien kokemusten tuojana ja sosiaalisena tapahtumana ryhmäläisille. Toisaalta näin jälkikäteen on helpompi huomioida Kiasma- ja Ateneum-retkien yhtenevät tavoitteet. Tämä asettaa kysymyksen kummankin retken tarpeellisuudesta näinkin määrällisesti rajatuissa ryhmäkerryksissä. Kaikki toiminta oli kävijälähtöisesti ideoitua, mutta kenties ohjaajan johdattelevaa kättä olisi voitu hyödyntää tässä kohtaa.

Kuudes kerta oli viimeinen, jolloin yhdessä summasimme ryhmän taivalta tuntemuksien ja palautteen muodossa KTA:n tiloissa nauttien samalla pientä purtavaa kahvin kera. Tapaamisen alussa puhuimme alkuperäisen suunnitelman mukaisesti monille ryhmäläisille mieluisasta jalkapallosta kansainvälisenä ilmiönä. Palautekeskustelu toteutui pääpiirteittäin kaavailemallamme tavalla ja onnistui täyttämään tehtävänsä tarjoamalla meille aineistoa kirjallista raporttia varten. Jouduimme kuitenkin useaan otteeseen korostamaan ohjaajan rooliamme pyrkiessä ohjaamaan keskustelua haluttuun suuntaan. Harmittavaa oli tietenkin osan mukana olleiden arvattavissa oleva puuttuminen viimeiseltä kerralta. Näin jäimme paitsi heidän kattavammasta palautteestaan, jota pyrimme saamaan jokaisen ryhmäkerran jälkeen.

4.2 Aineiston keruu

Keräsimme aineistoa pääosin havainnoimalla edellä mainituilla ryhmäkerroilla. Kokosimme toiminnallisiin ryhmiin osallistuvilta miehiltä palautetta myös keskustellen. Palautekeskustelua pyrittiin käymään kunkin ryhmätapaamiseen jälkeen, mutta alhaisen keskittymiskyvyn ja yksinkertaisen fyysisen väsymyksen takia saimme vasta viimeisellä kerralla vietyä perusteellisemmän kyselyn läpi. Viimeisen kerran palautekeskustelussa teimme roolijakoa, jolloin toinen ohjaajista toimi kirjurina ja piti huolen jokaisen kysymyksen esiintulosta, kun taas toinen ohjaajista toimi keskustelun herättelijänä ja ohjailijana. Pyrimme kuitenkin jokaisen kerran jälkeen kysymään vähintään päällimmäiset tuntemukset jokaiselta osallistujalta.

Palautekeskustelussa käytettiin seuraavia kysymyksiä:

- Kuvaa kokemustasi miesten toiminnalliseen ryhmään osallistumisesta?
- Mistä pidit miesten toiminnallisessa ryhmässä?
- Mistä et pitänyt miesten toiminnallisessa ryhmässä?
- Mitä olisit tehnyt eri tavalla miesten toiminnallisessa ryhmässä?
- Olisitko toivonut jotain muuta toimintaa miesten toiminnalliseen ryhmään, jos niin mitä?
- Osallistuisitko uudestaan miesten ryhmään?
- Minkälaista toimintaa toivot ryhmään jatkossa?
- Koitko itsesi osaksi ryhmää? Millaisia tuntemuksia se herätti?

Kokosimme havaintopäiväkirjaa jokaisen ryhmäkerran jälkeen. Havainnoisamme tarkastelimme toimintaa ja ryhmän muodostumista erityisesti mainittujen tutkimuskysymysten pohjalta. Kokosimme päiväkirjaan myös yleisiä tuntemuksia työparina ja pyrimme muuttamaan toimintaamme positiivisesti jatkuvan reflektoinnin avulla. Näin keräsimme aineistoa työn prosessin etenemisestä hyödynnettäväksi toteutettavan opinnäytetyön pohdintaosuudessa.

5 HANKKEEN TULOKSET

I believe in one thing only, the power of human will (Josif Stalin)

Valitsimme edellä olevan lainauksen, koska työmme teorian päällimmäisenä ajatuksena on ihmisten itsensä aktivoiminen ja tämä onnistuu parhaiten ihmisten omalla tahdonvoimalla.

5.1 Ryhmän lopullinen rakenne

Suunnitelmissa oli pyrkiä luomaan yhtenäinen ryhmä, jotta ryhmän olisi mahdollista kehittyä matkan varrella. Kävijöiden vähyys (keskiarvo vain kolme ryhmäläistä kolmella ensimmäisellä kerralla) sai meidät kuitenkin prosessin keskellä muuttamaan suunnitelmia ja hylkäsimme visiot suljetusta ryhmästä. Muutos avoimempaan ryhmämuotoon ei kuitenkaan enää prosessin keskivaiheilla muuttanut juurikaan tilannetta. Suurta osanottajatulvaa emme kokeneet. Ryhmäämme tuli vain yksi mies lisää, mutta kävijäaktiivisuus lisääntyi hieman ryhmän osallistujakeskiarvon noustessa neljään. Uusi ryhmäläinen rekrytoitiin toisen ryhmäläisen elinpiiristä.

Pääosin ryhmäläisemme olivat entuudestaan KTA:n kävijöitä, joille järjestämämme ryhmä oli vain yksi lisä toimintaan. Ikäjakama ryhmässämme liikkui arviolta noin 40–70 ikävuoden välillä. Yksi ryhmäläisistä oli maahanmuuttaja, joka on asunut pitkään Suomessa. Hänen suomen kielensä oli yleisesti ottaen sujuvaa eikä suurempia kommunikaatiovaikeuksia tullut. Eräs ryhmäläisistä oli liikuntarajoitteinen, ja hän kulki kyynärsauvoilla jalkaproteesin vuoksi. Osalle ryhmäläisistä heikentynyt yleiskunto tuotti haasteita jaksamiseen vierailukäynneillä.

5.2 Tulokset suhteessa käytettyyn teoriaan

Hankkeemme keskittyi seuraaviin käsitteisiin: arjen selviytymiskeinot, sosiaalisten kykyjen parantaminen sekä syrjäytyneiden osallistaminen. Nämä kolme edellä mainittua termiä liittyvät olennaisesti sosiaalityössä ryhmätyömuotoiseen toimintaan. (Fatout 1992, 3; Jauhiainen & Eskola 1993, 137.) Featherstonen, Rivetin ja Scourfieldin (2007, 59–60) mukaan pelkästään miehille suunnatussa ryhmässä tulisi olla paljon toiminnallisia aktiviteetteja. Arjessa selviytymistä pyrittiin tukemaan tarjoamalla viikoittaisin mielekästä, toiminnallista toimintaa, tätä tukee myös sosiokulttuurisen innostamisen teoria (Kurki 2000, 104, 133–134, 150). Tarjotusta mahdollisuudesta huolimatta vain osa ryhmäläisistä osallistui säännöllisesti ryhmään. Sosiaaliset kyvyt vahvistuivat ryhmämuotoisessa toiminnassa ja yhdessä olemisen kautta. Osallistimme ryhmämme jäseniä pyrkimällä vastuuttamaan heitä kehittämään ryhmän toimintaa ja olemalla osa ryhmän kokonaisuutta.

Aktivoiva osallistuva havainnointi näkyi osallistujanäkökulman korostamisessa toiminnassamme. Suunnittelimme toimintaa, tarjottavaa ruokaa ja aikatauluja yhdessä ryhmän kanssa. Aktiivinen vaikuttaminen näkyi havaintojen kokoamisprosessissa ohjaajien kaksoisroolissa. Havaintoja tehtiin omakohtaisen osallistumisen kautta. Muutosta haettiin kartoittamalla miesten ryhmän tarpeellisuutta, jalostamista ja jatkumahdollisuutta. Ryhmällä oli selkeä tavoite todellisuuden muuttamiselle. Tilannekeskeisyys näkyi ryhmäkertojen selkeissä toimintasuunnitelmissa ja kertojen teemoittamisessa.

Työssämme Gilletin (Kurki 2000, 67–71) kuuma maailma ilmeni toimintatavoissamme edistämällä osallistumista ja samalla kannustamalla ihmisiä päättämään yhteisesti ryhmän asioista. Näin ollen suunnittelimme ryhmän sisällön yhdessä osallistujien kanssa ja otimme samalla vastuun ryhmän ohjaamisesta, jos tilanne sitä vaatisi. Tällä tavalla toteutui J.V. Merinon (Kurki, 2003, 23) kaksi innostamisen päätavoitetta: aloitteellisuuden ja itsenäisen toiminnan vahvistaminen. Toisena tavoitteena pyrimme tukemaan ihmisiä tiedostamaan omat voimavaransa.

Ryhmämme toiminta muotoutui sosiokulttuurisen innostamisen kolmen vaiheen mukaisesti: tilanneanalyysi, tilanekartoitus ja päämäärä (Kurki 2008, 110–111). Ryhmän suunnittelu lähti liikkeelle yhteistyötahon (KTA) toivomuksesta perustaa toiminnallinen miesten ryhmä. Jukka Hampunen KTA:lta oli kartoittanut etukäteen lähtötilannetta. Pohdimme yhdessä ryhmän kokoa, kuka osallistuu ja mitä toiminta voisi pitää sisällään. Yhdistävä tekijä paikallaolijoille oli tekemisen puute ja arkipäivän monotonisuus. Olimme miettineet projektin tahojen rooleja etukäteen. Tiesimme, mitä tutkisimme ja osallistujat saivat päättää tarkemman sisällön. Yhteistyötaho antoi ehdotuksia ja budjetin toteuttaa ryhmää. Projektin tahojen välillä ei ollut havaittavissa ristiriitoja. Lähdimme yhdessä ryhmäläisten kanssa miettimään miten vallitsevaa todellisuutta muutetaan ja miten ryhmä muodostuisi osaksi heidän arkeaan. Sen pohjalta lähdimme toteuttamaan ryhmää.

Pyrimme myös luomaan yhteisöllisyyttä HDL:n korttelissa asuvien kesken. Tähtäsimme siihen, että ryhmä olisi mahdollisimman itseohjautuva. Siten me ammattilaisina toimisimme lähinnä tukipilareina ja vastuunkantajina. Jokainen ryhmäläinen piti erityisen tärkeänä ensimmäistä ryhmäkertaa, jolloin suunniteltiin ryhmän toimintaa. Huolimatta Featherstonen, Rivetin & Scourfield (2007, 59) havainnoista, ryhmämme jäsenet alkoivat toimia itseohjautuvasti viipymättä, suunnitellen ryhmän sisältöä. Jatkossa tähän tulisi kiinnittää suurta huomiota ja koota mahdollisimman suuri osallistujamäärä ensimmäiselle kerralle. Näin sitoutumista ryhmään edistettäisiin, kun suunnittelijoiden oma panos tulee heti alkumetreillä selkeästi esille. Tämä koettiin erittäin tärkeäksi. Lisäksi vältyttäisiin muutamien aktiivisempien ryhmäläisten dominoinnilta ja toimintaan tulisi lisää diversiteettiä, joka taas mahdollisesti houkuttelisi erilaisia osallistujia. Ryhmäsämme oli paljon vierailukäyntejä ja aktiivista toimintaa. Jälkeenpäin katsottuna ryhmän toiminta painottui ehkä liikaa toiminnallisiin aspekteihin keskustelun sijaan, sillä ryhmäytymistä ei juuri tapahtunut ryhmäläisten mielestä.

Ryhmän ohjaajalle tärkeintä on valvoa, että ryhmän tehtävä tulee suoritetuksi ja että ryhmä pysyy koossa (Jauhiainen & Eskola 1993, 140). Pystyimme myös

tarjoamaan enemmän tukea ja henkilökohtaisempaa huomiota yksittäisille jäsenille heidän sitä kaivatessaan muun muassa palautteenantotilanteissa. Osa osallistujista hyötyi tästä mielestämme selvästi juuri pienemmän ryhmäkoon ansiosta. Lisäksi sovimme, että jokaisen olisi hyvä tulla useammalle kuin yhdelle kerralle. Ryhmä ei kuitenkaan pysynyt koossa muutamien ryhmäläisten osallistuessa vain kertaalleen. Peitsalon (2008, 34–37) mukaan miesryhmässä kommunikointi tapahtuu paremmin kuin sekaryhmissä miesten samankaltaisten kommunikaatiotapojen vuoksi. Ryhmässämme keskustelu välillä vaikea pitää asiassa, vaikka ryhmän kaikki jäsenet olivat miehiä. Tämä oli harvoja tilanteita, jolloin ryhmän ohjaajaa todella tarvittiin.

5.3 Tulosten analyysi

Hankkeen edetessä näkemyksemme miesten ryhmästä ja sen realiteeteista muuttuivat reflektoinnin kautta ja yhteisiä tuntemuksia jakaen. Alun perin kaavailtua kymmenen hengen muodostamaa ryhmää emme valitettavasti päässeet käytännössä kokemaan ja havainnoimaan, vaan hanke muodostui pienimuotoisemmaksi osanottajamäärältään. Osa toiminnasta olisi kuitenkin ollut haasteellista kymmenen hengen ryhmällä, mikäli joukkoon lukeutuisi esimerkiksi liikuntarajoitteisia tai muuten erityistä tukea ja huomiota kaipaavia henkilöitä. Ryhmämme suhteellisen vaisu osanottajamäärä voidaan näin nähdä myös etuna ryhmäläisille itselleen. Kompakti ryhmäkoko antoi joustovaraa esimerkiksi ryhmäläisten hyvin vaihtelevaan toimintakykyyn nähden tehdyillä retkillämme.

Hankeemme kaltaisen ryhmän mahdollisuus muodostua tärkeäksi osaksi KTA:n toimintaa voidaan saavuttaa vasta pidemmällä aikavälillä. Ryhmän kehittymistä oleelliseksi osaksi jäsentensä elämää on hankalaa arvioida näin lyhyellä aikavälillä tapahtuvan toiminnan kautta. Tämä varmasti vaikutti sitoutumisen vaikeuteen monien kohdalla. Osalla ryhmäläisistä oli havaittavissa erilaisista syistä johtuen keskittymiskyvyn puutetta ja lyhytjännitteisyyttä, joka hankaloitti suuresti esimerkiksi palautekeskusteluja kertojen lopuksi ihmisten hajaantuessa eri suuntiin eri aikoihin. Ryhmämme ollessa puoliavoin ja kokoonpanon muut-

tuminen eri ryhmäkerroilla haittasi ryhmän muotoutumista. Nähdäksemme vain pitkäjänteisen toiminnan kautta on mahdollista saavuttaa todellista ryhmäytymistä ja vaikuttavuutta suljetulla ryhmä-kontekstilla. Tämä tunne syntyi aivan ryhmän elinkaaren alkutaipaleella ja vahvistui toiminnan edetessä.

Yksi ryhmäläisistä totesi palautekeskustelussa, että tunsu ryhmämme ja ylipäänsä KTA:lla tapahtuvan toiminnan olevan tarkoitettu muille ihmisille, kun hän itse edustaa enemmän B-luokan kansalaista vakavasti alkoholiongelmaisena. Imaginisesti KTA saattaa siis herättää joissakin kohderyhmään lukeutuissa mahdollisissa ryhmäläisissä valheellisia mielikuvia, jotka toimivat lisäesteenä paikalle pääsemisessä ja ryhmän vakavasti otettavuudessa. Ryhmämme osittainen taidepainotteisuus saattoi jossain tapauksissa vahvistaa näitä ennakkoluuloja ja näkyä vähäisissä osallistujamäärissä.

Visio ja toteutus eivät aina kohdanneet, joten asetettuja tavoitteita ei aina pystytty saavuttamaan. Ateneum-retken aikataulullisista väärinkäsityksistä johtuen sovitut tapaamispaikat ja ajankohdat tulisivat jatkossa olla mahdollisimman tarkkaan määritellyjä ja näitä tulisi käydä aina läpi edeltävän kerran lopussa väärinkäsitysten välttämiseksi. Palautekeskustelussa osallistujat ilmaisivat olleensa tyytyväisiä yhdessä suunniteltujen ryhmäkertojen ohjelmaan. Uusille mahdollisille ryhmäkokeiluille osallistujat toivoivat muun muassa maalausta, kirjan lukemista ja siitä keskustelua sekä erilaista liikuntaa uimisen tai pyöräilyn muodossa. Suurin osa ryhmäläisistä tahtosi osallistua ainakin mahdollisen uuden ryhmän suunnittelutilaisuuteen, ja ohjelmasta riippuen myös mielellään jäseneksi itse ryhmään. Osallistujat kokivat, ettei ryhmään kuulumisen kokemuksia juuri tullut, johtuen vähäisestä osallistujamäärästä sekä toiminnan painottumisesta retkiin, joiden aikana keskustelu ryhmän sisällä ja parempi tutustuminen muihin ryhmäläisiin jäi vähemmälle huomiolle toiminnan ollessa keskiössä. Tätä ei kuitenkaan nähty lähtökohtaisesti huonontavana seikkana, vaan osallistujat kertoivat nauttineensa ryhmästä ja sen tarjoamista virikkeistä ja mahdollisuuksista. Perinteisesti ruoka näytti olevan hyvä motivaattori ihmisten paikalle houkuttelemisessa.

Asiakaslähtöisesti yhdessä hahmottamamme toiminta, joka painottui retkiin, vei meitä kauemmaksi läsnä olevasta ja keskusteleavasta otteesta. Ryhmämme haasteellisempi koostumus saattaisi aiheuttaa haasteita esimerkiksi fyysisestä jaksamisesta ryhmätilanteissa ja oman tilan ottamisessa sosiaalisissa tilanteissa. Peitsalo (2008, 48) toteaaakin, että ryhmät eivät sovellu henkilöille, joilla on jokin ryhmätyötä selkeästi haittaava ongelma tai muu este kuten akuutti päihdeongelma. Toisaalta tulevat KTA:n miesten ryhmät voisivat luontevasti hyödyntää Miessakit ry:n luomaa loogista ja selkeää mallia ainakin jossain määrin, esimerkiksi lisäämällä keskusteleavampaa ja pohtivampaa ulottuvuutta siihen pystyville. Peitsalo (2008, 46) korostaa ryhmänohjaajan merkitystä ryhmien päättämisessä. Ryhmänohjaajan tulisi ohjata ryhmäläisiä keskustelemaan ryhmän päättymisestä ja hyväksymään ryhmän päättyminen. Koska ryhmämme välille ei ollut rakentunut ryhmätunnetta, lopetus ei muodostunut osallistujille vaikeaksi. Kuitenkin ryhmän päättyessä ryhmäläiset kysivät ryhmän mahdollisesta jatkosta.

5.4 Tavoitteiden arviointia

Hankeemme tavoitteena oli selvittää havaintojemme mukaan seuraavia kysymyksiä:

1. Kokivatko osallistujat ryhmän tarpeelliseksi? Kyllä, sillä ryhmäläiset ilmaisivat useaan otteeseen tekevänsä asioita ja menevänsä paikkoihin, joita eivät varmasti yksin ilman ryhmään olisi päässeet kokemaan. Osallistujat nostivat erityisen tärkeäksi sen, että he itse pääsivät suunnittelemaan ryhmän toimintaa. Toiminnan toteutuessa he pääsivät ryhmän kautta osallisiksi uusiin elämyksiin, joita he itse olivat kaivanneet omaan elämäänsä. He eivät kuitenkaan uskaltaneet toteuttaa näitä toiveita ilman ryhmän suojaavaa rakennetta. Lisäksi monet sanoittivat omalla tavallaan tuntevansa tulleen aktivoituksi. Pystyimme siis tuomaan jotain uutta sisältöä ryhmäläisten arkipäivään sekä osoittamaan heille uusia mahdollisuuksia.

2. Kokivatko osallistujat toiminnan mielekkääksi? Varmuudella näin voi sanoa ainakin aktiivisemmista ryhmäläisistä, jotka muodostivat ryhmämme ytimen. Heissä oli pidemmälle mentäessä havaittavissa selkeää sitoutumista ja halua päästä mukaan ryhmäkerralle ja saada siitä mahdollisimman paljon irti. Osa joutui selkeästi järjestämään omaa arkipäiväänsä ja muita menojaan, jotta pääsisi osallistumaan ryhmäämme. Lisäksi, kuten jo aiemmin mainittiin, osallistujat kokivat viihtyneensä ryhmässämme.

Esimerkkitapaus Herra X pystyttiin aina hakemaan erikseen Alppikadun korttelissa olevasta suhteellisen intensiivisestä ja laitospalvelusta asumispalvelustaan. Syrjäytymisen ja sosiaalisten taitojen heikentymisen vuoksi on hyvin epätodennäköistä, että hän olisi muuten päässyt osallistumaan ryhmään. Vapaa-aika kuluu vahvasti päihteiden parissa, jolloin kuilu muuhun yhteiskuntaan vain kasvaa entisestään. Asumispalvelu ei resursseista johtuen pysty tarjoamaan säännöllisesti normaaliin elämäntilanteeseen lukeutuvaa mielekästä vapaa-ajan toimintaa, eikä se lähtökohtaisesti kuulu asumispalvelun vastuualueisiin. Herra X oli hyvin mielissään ryhmään osallistumisesta ja saamastaan huomiosta. Sitoutumishalu ryhmään muodostui nopeasti.

3. Pystyykö ryhmällä luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta? Tässä hankkeessa kysymys jää irrelevantiksi ryhmän suhteellisen pienen koon vuoksi. Ryhmäläiset myös itse ilmaisivat, että eivät tunteneet olevansa niinkään missään erityisessä ryhmässä. Meidän tapauksessa ryhmäytymisen epäonnistumiseen vaikutti kenties eniten kertojen niukkuus. Toisaalta ryhmäytymisen saavuttaminen ja sen tavoitteet eivät olleet meidän eivätkä yhteistyötahon tärkeyslistan kärkisijoilla, joten kunnollista vastausta emme pysty tällä haavalla antamaan. Erään ryhmäläisemme mielestä, ryhmä oli tarkoitettu ”toisenlaisille ihmisille” eli hän koki ulkopuolisuuden tunnetta miesten ryhmässämme hänen omien alkoholiin liittyvien haasteiden vuoksi. Tästä johtuen hän koki yhteenkuuluvuuden ryhmän kanssa hankalaksi. Lopullinen selvyys käsiteltävänä olevaan tutkimuskysymykseen saadaan todennäköisesti vain pitkäjänteisen ryhmän kautta.

4. Onko ryhmän jatkamiselle tarvetta tulevaisuudessa? Kyllä, koska nähdäksemme miesten ryhmämme todellinen potentiaali jäi tämän kokeilun yhteydessä saavuttamatta. Miesten ryhmä voisi hyvin nousta varteenotettavaksi toimijaksi vapaa-ajan aktiviteettien järjestämisessä Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa. Potentiaalista asiakaskuntaa löytyisi runsain määrin jo eri asumispalveluista aivan nurkan takaa - puhuttamattakaan muista Helsingin ja lähiseutujen osattomuutta kokevista miehistä. Jatkossa moniammatillista yhteistyötä asumisyksikköjen kanssa tulisi kehittää niin, että miesten ryhmän tapainen toimija ei olisi niinkään ulkopuolinen taho, joka silloin tällöin järjestää toimintaa johon asukkaat voivat osallistua, vaan selkeästi arkipäivään kuuluva ulottuvuus, joka olisi osana asumispalveluiden todellisuutta.

Myös suurin osa miesten ryhmään osallistuneista antoi oman hyväksyntänsä mahdollisiin tuleviin ryhmiin haluamalla osallistua ainakin suunnittelukertaan, jossa hahmotetaan tulevaa ohjelmaa. Tässä nouseva terve epäluulo vahvistaa käsitystä ryhmäläisistä aktiivisina toimijoina ja heidän oman roolinsa korostamista sisällön muokkaajina. Sosiokulttuurisen innostamisen hengen mukaisesti voimme maalailta visioita paremmasta huomisesta, jossa useita erilaisia aktiivisia ryhmiä kokoontuu viikoittain; jokainen ryhmä kävijälähtöisen ohjaajansa ja ryhmäläistensä näköisinä ja muotoisina. Esimerkkitapaus Herra X:n kaltaisissa tapauksissa voisi olla piilevää kaipuuta haluta päästä osallisiksi mahdollisiin tuleviin ryhmiin. Valitettavasti Herra X:n kaltaiset henkilöt, jotka tarvitsivat ryhmää eniten ja saisivat siitä eniten irti, jättivät kuitenkin suurelta osin osallistumatta toimintaamme.

5. Onko mahdollista järjestää toimintaa syrjimättä ennakkokäsitysten perusteella? On, sillä kukaan ryhmän jäsen ei ilmaissut kokeneensa syrjintää ja ryhmän toimintaan haluttiin osallistua.

5.5 Ryhmän toteutuksen haasteet

Ilmentynyt alkuperäiskaavailuja (noin kymmenen henkeä) pienempi osanottajainnostus (lopulta noin neljä henkeä) tuli selville jo alkumetreillä. Osallistujia oli kerroista riippuen yhdestä viiteen, keskiarvon vaihdellen kolmesta neljään. Yksi suurimmista ennalta asetetuista haasteista oli kohderyhmän aktivoimisen haastavuus ja mahdollinen kävijöiden vähyys. Näin jälkikäteen katsottaessa olisi meidän pitänyt ottaa kyseenomainen haaste vakavammin. Myös KTA:n lupaukset ryhmän kokoon saamisen helppoudesta olivat hieman turhan positiivisia. Suljetun ryhmämme jäsenmäärät ja osallistuja-aktiivisuus olivat erityisesti hankkeemme alussa pettymys. Suljettuun ryhmään piti olla helppo saada jäsenet, mutta käytäntö osoitti toista. Liekö KTA:n muu toiminta ja aktiivisuus syönyt osan ryhmäläisistämme mielenkiintoa ja jaksamista. Näin saattaa olla varsinkin KTA-aktiivien kohdalla. Lisäksi monet KTA:nkin aktiivisista kävijöistä osallistuvat myös muiden järjestöjen ja tahojen tarjoamaan päivätoimintaan esimerkiksi erilaisten kahviloiden ja halvan tai ilmaisen lounaan kautta. Tämä voi olla myös eräs syy epäluuloisuuteen ja hitaaseen syyttymiseen uuden toiminnan kohdalla.

Lisähaastetta tuli KTA:n kesätauosta, sen ollessa suljettuna koko heinäkuun ajan. Eli aktiivista mainostusta ja tiedotusta ryhmästä ei ollut ollenkaan koko heinäkuun aikana (ottaen huomioon, että ryhmämme alkoi heti elokuun alussa). Myös ryhmämme tavanomainen alkamisaika (klo 14) saattoi olla haittana kaavailuille ryhmäläisille osan ollessa enemmän iltapainotteisia ihmisiä, joille herääminen ja päivän käynnistyminen voivat olla isokin ongelma. Toimistoasioiden hoito sekä mahdolliset terveyteen liittyvät asiat ja käynnit tapahtuvat myös näihin aikoihin.

Oli myös useita yksittäisiä henkilöitä, jotka osallistuivat vain yhdelle ryhmäkerralle. Esimerkiksi Vartiosaarelle mukaan tullut ryhmäläisten itsensä rekrytoima henkilö ei enää osallistunut muille kerroille, vaikka olikin innostuneen oloinen koko ryhmän ideasta. Muutaman kohdalla osallistuminen ryhmän toimintaan oli mitä ilmeisimmin sattumaa. KTA:n omissa tiloissa pitämämme kerrat jatkuivat

suoraan KTA:n normaalista aukioloajasta eteenpäin, jolloin toivotimme kaikki miespuoliset paikallaolijat tervetulleeksi myös ryhmäämme. Syy, miksi muutamat yksilöt osallistuivat toimintaamme vain kertaalleen, jäi meille mysteeriksi. Kenties tuleva toiminta ei miellyttänyt tai kohderyhmän huomioonottaen monet saattoivat myös unohtaa toiminnan olemassaolon, jos eivät muuten aktiivisesti käyneet KTA:lla.

Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa olevista erilaisista asumispalveluista uusien ryhmäläisten etsiminen ja paikan päälle saaminen ryhmäkertaan osoitautui haasteelliseksi. Tätä tosin jo ounastelimme lähtökohtaisesti. Suuntasimme Sällikodissa, Lehmustuvalla ja Villa Novassa mainontamme ennalta kaavailuille henkilöille, joille koimme että ryhmään osallistumisesta olisi eniten hyötyä. Moni jätti kuitenkin tulematta viikoittaisista muistutuksista huolimatta. Erityisen haasteellista tuntui olevan uusien ryhmäläisten saaminen kesken prosessin, kun yritimme houkutella heitä vielä mukaan.

Meillä ei ollut mitään virallista tai etukäteen sovittua toimintasuunnitelmaa yhteistyön kehittämiseksi ja vastuualojen jakamiseksi edellä mainittujen Diakonissalaitoksen asumispalveluiden kanssa. Jälkikäteen katsottuna tätä yhteistyötä olisi pitänyt painottaa toiminnan alkumetreillä paljon voimakkaammin, jotta olimme voineet saada myös eri työyhteisöjen tukea ryhmäläisten aktivoinnissa ja muistuttelussa. Osa työntekijöistä oli tietoisia ryhmästä ja ryhmäläisten valintaprosessia käytiin myös heidän kanssaan läpi. Ryhmästä tehtyjä mainoksia oli myös esillä eri asumisyksiköissä ilmoitustauluilla. Mainontaa olisi voinut tehostaa järjestämällä yksikkökohtaisia tiedotustilaisuuksia tulevasta ryhmästä. Lisäksi järjestimme esittelytilaisuuden KTA:n tiloissa heinäkuussa reilua kuukautta ennen toiminnan alkua. Tilaisuudessa ei tosin ollut suurta väenpaljouutta, mutta uteliaimmat osallistujat tulivat myös lopulliseen ryhmään.

5.6 Jatkotoimenpiteet

Ryhmäkertojen jälkeisen palautteen saaminen osoittautui kuitenkin monessa otteessa erittäin haasteelliseksi. Monien ryhmäläisten keskittymiskyky ja jakaminen olivat usein ryhmäsessioin jälkeen ehtyneet. Palautteen kerääminen näissä olosuhteissa ei monessa tapauksessa nähdäksemme yllä täyttämään laadullisia kriteereitä. Tässä onkin haastetta mahdollisille uusille toteutettaville ryhmille pohtia palautteenantojärjestelyjä.

Jos lähtisimme nyt uudestaan toteuttamaan ryhmää, käyttäisimme enemmän aikaa suunnitteluvaiheen parempaan läpikäymiseen yhteistyötahon kanssa. Mahdolliset tulevat haasteet ja riskit olisi myös hyvä kartoittaa etukäteen, ja ottaa selville kuinka niihin voisi omalla panoksella vaikuttaa etukäteen ja ryhmän työskentelyvaiheen aikana. Myös laajempi yhteistyö esimerkiksi Diakonissalaitoksen asumisyksikköjen ja eri kolmannen sektorin toimijoiden kanssa toisi lisää näkyvyyttä ja mainostusta ryhmälle, ja tätä kautta toivottavasti lisää jäseniä ryhmään.

Hankeemme olisi pitänyt lähtökohtaisesti nojata enemmän kohti avointa ryhmää, jotta yhteistyökumppanimme asettamat tavoitteet olisivat täyttyneet paremmin. Avoimella ryhmällä tarkoitamme tässä yhteydessä ryhmämallia, johon kuka tahansa miespuolinen henkilö voisi ottaa osaa missä tahansa ryhmän elämänkaaren vaiheessa. Tämän mallin mukaisesti ryhmää olisi pitänyt mainostaa yleisemmin kaikille Diakonissalaitoksen asumispalvelujen asiakkaille jo pitkän aikaa ennen toteutuksen alkamista. Myös ryhmäkertojen toistuvuuteen aina samassa paikassa ja samaan aikaan olisi pitänyt kiinnittää erityistä huomiota näin menetellessä. Alussa määrittelemämme tutkimuskysymykset ryhmän tarpeellisuudesta, mielekkyydestä ja mahdollisesta jatkosta saivat tämän hankkeen kautta määrällisesti hyvin rajallisen palautteen. Mitä avoimempi ja matalakynnyksisempi ryhmämme olisi ollut, sitä paremmin olisimme tavoittaneet osallistujia ja nähneet todellista tarvetta ja perusteluja ryhmämme mahdolliselle jatkolle.

Voimme kuitenkin kysyä onko kustannustehokasta tai muutenkaan järkevää järjestää ryhmää, jos jäsenmäärä jää meidän ryhmämme tasolle eli keskimäärin neljään osallistujaan yhdellä kerralla? Vastaus tähän riippunee katsontakannasta ja arvojen painotuksesta.

6 EETTISYYS JA TYÖN MERKITYKSELLISYYDEN PERUSTELU

Erilaisten ympäröivien arvojen ja normien tiedostaminen, omien arvojen tiedostaminen ja eettinen vastuunotto muodostavat lähtökohdan ammatilliselle sosiaalityölle (Rostila 2001, 23–25). Täysin palvelujen ulkopuolelle putoamisen riski on suurin vakavasti päihdeongelmallisilla henkilöillä. Myös mielenterveyspalveluissa on nähtävissä samanhenkistä kehittymistä. 1990-luvun lamasta johtunut palvelujen supistaminen on jättänyt jälkensä palveluverkkoihin. Tarjolla olevien resurssien taso ei vastaa kysyntää, jolloin ilmiö ruokkii asiakasvalikointia. Palvelujen saamisessa nähdään ongelmia muun muassa asunnottomilla, mielenterveys- ja päihdeongelmallisilla sekä vankilasta vapautuneilla. Lisäksi terveydenhuolto näyttää suosivan paremman sosioekonomisen statuksen omaavia henkilöitä. (Juhila 2008, 68–69.) Ryhmämme jäsenistö sijoittautuu siis vahvasti edellä mainittuihin riskiryhmiin. Edellä mainituissa palveluissa viitataan lähinnä peruspalvelujen kenttään, jotka mahdollistavat jokapäiväisen selviytymisen ja pärjäämisen. Tilanne on mitä ilmiselvimmän vielä huonompi meidän ryhmämme kaltaisessa toimintamallissa, joka pyrkii tarjoamaan ”vain” täydentävää vapaa-ajan toimintaa ja arjen mielekkyyttä.

Pyrimme siis ryhmämme avulla luomaan tasa-arvoa vapaa-ajan sisältöön. Ryhmään osallistuneet pääsivät osallisiksi toimintaan, joka voidaan nähdä normaaliin elämänpiiriin kuuluvaksi, mutta johon ryhmäläiset eivät syystä tai toisesta pääse muutoin käsiksi. Uusien elämysten tarjoaminen ja näkökentän laajentaminen ryhmäläisten perusarjessa eri mahdollisuuksista oli tärkeä kohta toiminnassa. Taidenäyttelyvierailut olivat tästä hyvä esimerkki. Moni osallistujista myönsi avoimesti, että ei näkisi itseään menossa yksinään näyttelyyn, mutta ryhmän kanssa lähtee mielellään mukaan.

Miesten ja naisten tasa-arvo ei toteudu kaikkialla, ja miehillä onkin 3–9 kertaa suurempi todennäköisyys tulla syrjityksi terveydenhuollon tai sosiaalipalvelujen

piirissä kuin naisilla (Malmi 2007, 13). Hankkeemme lähtökohtana oli luoda ainoastaan miehille suunnattua vapaa-ajan toimintaa. Koimme miesnäkökulman korostamisen tarpeelliseksi sosiaalialan kentällä ja vielä erityisesti ohjatussa vapaa-ajan toiminnassa. Alan ollessa naisvaltainen jää mielestämme miehiempi perspektiivi helposti puuttumaan, jolloin myös käytännön työssä hankkeemme tyyppiset ainoastaan miehille kohdennetut projektit loistavat useasti poissaolollaan. Naisille suunnatut erilaiset kerhot sekä aktiviteetit ovat yleisempiä ja perinteisempi malli alan kentällä. Myös KTA:lla tilanne näkyy aktiivisessa naisten ryhmässä samalla kun pitkäkestoinen miesten ryhmä puuttuu. Halusimme siis luoda tasa-arvoa omalla panoksellamme.

Sosiokulttuurisen innostamisen teorian avulla luodaan osallistumisen prosesseja, joiden tarkoituksena on saada ihmiset aktiivisiksi toimijoiksi. Innostamalla vahvistetaan solidaarisuuden henkeä yksilöiden ja ryhmien välillä ja tuetaan ihmisiä itseään osallistumaan yhteisönsä kehittämiseen. (Kurki 2000, 41–42.)

Kävijälähtöisyys oli hyvin tärkeää, halusimme alusta asti saattaa ryhmäläisiämme aktiivisiksi toimijoiksi. Aktivointi oli tärkeää hankkeessamme suhteessa yhteistyötaho KTA:n ideologiaan, sillä tulevaisuudessa kävijöiden omaa roolia toiminnan luojina pyritään korostamaan ja kannustamaan. Jaoimme suosiolla vastuuta ja rooleja ryhmäläisille onnistuen itse useasti vetäytymään taka-alalle tarkkailevampaan rooliin. Tämän suuntainen kehitys on tärkeää, kun eräänlaisena tulevaisuudenvisiona voidaan nähdä kävijöiden itsensä pyörittämää ryhmätoimintaa. Kävijälähtöisyys näkyi myös jo aiemmin mainitussa toiminnan yhteisessä suunnittelussa ryhmän sisällä.

Hankkeemme tyyppinen toiminta voidaan nähdä myös terapeuttiseksi ja myönteisiä asioita elämässä korostavaksi toiminnaksi. Suuria askeleita päihde-, mielenterveys- tai sosiaalisissa ongelmassa tuskin saa ryhmän kautta otettua, mutta meneillään olevat prosessit saavat tukea ja hyötyvät toiminnasta. Eri tavoin syrjäytyneiden henkilöiden oletettava tulotaso jää todennäköisesti alhaiseksi, jolloin

toimintamme tyyppinen ilmainen vapaa-ajan vietto voi olla todellisuudessa ainoita realistisia vaihtoehtoja.

Keräsimme jokaiselta ryhmämme jäseneltä allekirjoituksen erilliseen lupapaperiin, jossa kävi ilmi osallistuminen opinnäytetyöhömmme. Kyseisen lupapaperin pohja löytyy liitteestä kaksi. Osallistujille taattiin anonymiteetti. Osallistujien henkilötietoihin liittyvä materiaali hävitetään työn esityksen jälkeen asianmukaisesti.

7 POHDINTA

Matalakynnyksisyyden periaate kärsi mahdollisesti jo ryhmän alkuvaiheessa, kun yhdessä ryhmämme kanssa suunnittelema toiminta sijoittautui huomattavissa määrin KTA:n tilojen ulkopuolelle, esimerkiksi erilaisiin näyttelyihin sekä Vartiosaaren retkeen. Tosin sinisilmäisyys ja yhteistyötahon lupaukset ryhmän muodostamisen helppoudesta muodostivat lähtökohdan, jossa matalakynnyksisyys ei edes ollut alussa keskeinen teema. Ryhmäläisten ajoittainen vähyys ja meidän keskinäinen reflektiomme työparina tilanteesta nostivat teeman esille. Alkuperäiskaavailuista poiketen pyrimme saamaan vielä ryhmän loppupuolelle uusia jäseniä, mikä oli haastavaa.

Retkipainotteinen ohjelma tuotti myös haasteita meille ryhmän ohjaajina läsnäolossa ja huomion osoittamisessa ryhmäläisille, yrittäen mahdollisuuksien mukaan huomioida jokaisen erityistarpeita. Varsinkin Kiasman ja Ateneumin retkillä välitöntä kontaktia ryhmäläisten kanssa oli hankala saavuttaa. Tällainen toiminta on lisäksi suhteellisen yksipuolista ryhmäläiselle sen osallistavassa ja aktiivisen toimijan ulottuvuudessa. Ryhmäytymisen haasteet johtuivat osaksi varmasti myös tästä.

Ennen toiminnan käynnistämistä pidimme palavereja yhteistyötahomme kanssa mahdollisista ryhmämme sisällöistä ja toiminnasta, osallistujien keräämisestä sekä budjetista. Palaute oli kannustavaa ja saimme pitkälti vapaat kädet luoda toimintaamme. Toiminnan käynnistyttyä reflektiivinen kommunikaatiosuhde kuitenkin katkesi. Dialogi muuttui käsittämään vain käytännön toteutukseen liittyviä asioita, kuten budjetoinnin viilausta ja tilojen käyttöä. Näin jälkikäteen pohdittuna yhteistyökumppanimme mahdollisesti yliarvioi meidän henkilökohtaisen osaamisemme ryhmän ohjaajina sekä erityisesti toiminnan organisoijina, mistä johtuen emme saaneet ohjausta tai palautetta toiminnan aikana. Suurin syy taitaa löytyä meistä itsestämme, kun emme tajunneet kysyä lisäohjauksen mah-

dollisuudesta. Esimerkiksi toiminnallisen osuuden puoleen väliin sijoittuva väli-koonti olisi ollut hyvä idea sopia jo valmiiksi ja puhua millaisissa asioissa voi ja kannattaa ottaa yhteyttä, jotta kommunikaatio helpottuisi ja tuntuisi ajankohtaiselta toiminnan jaksolla.

Opinnäytetyön prosessin alkuvaihe oli meille haasteellista aikaa. Alkuvaiheessa esiintyneet ongelmat lupahakemuksen laatimisessa eettiselle lautakunnalle viivästyttivät opinnäytteen toiminnallisen jakson alkua turhan paljon. Ohjaus ja palaute lupahakemuksen laatimiseen olivat hyvin ristiriitaista eri opettajien välillä. Prosessin erilaiset säännöt ja määräykset vahvistivat kuvaamme suomalaisesta yhteiskunnasta byrokraattisena. Luvan saatuamme itse toiminnallinen vaihe oli meille antoisinta aikaa työskentelyssä. Tämä tuo ilmi meidän kumman-kin vahvaa suuntautumista käytäntöön ja asiakastyöhön erityisesti miesten ryhmän kohdeyleisön parissa.

Hanke antoi uudenlaisia kokemuksia, vaikka molemmat meistä olivat työskennelleet syrjäytyneiden parissa jo aiemmin, oli ryhmän ohjaaminen ja suunnittelu molemmille uutta. Omia ennakkoluuloja haastettiin. Olimme hämmästyneitä siitä, miten hyvin miehet ottivat itse ohjat käsiinsä. Alustavasti olimme ajatelleet joutuvamme itse suunnittelemaan ryhmän sisällön. Miehet ehdottivat itsenäisesti ryhmän aikojen muuttamista, kun ryhmän ajankohta ei sopinut heidän omien menojensa kanssa. Oli myös piristävää nähdä aikaisemmista työkokemuksista tuttuja kasvoja uudenlaisessa ympäristössä ja työskentelykontekstissa. Emme vaatineet ryhmäämme päihitteettömyyttä, mutta osallistujat noudattivat sitä lähes orjallisesti huolimatta heidän vuosia kestäneistä päihdeongelmistaan.

Opimme konkreettisesti kantapään kautta ryhmän ohjauksen haasteista. Esimerkiksi selkeästi sovittujen tapaamisajankohtien tärkeys kävi meille ilmi vasta Ateneum-retken yhteydessä tapahtuneen selkkauksen jälkeen. Myös etukäteen tehtävä toiminnan suunnittelu olisi voinut jälkikäteen tarkasteltuna johdonmukaisempaa ja paremmin mahdollisia ongelmakohtia huomioivaa. Olimme liian sivistäisiä kävijämäärien suhteen, eikä meillä ollut varasuunnitelmaa pohdittuna kuinka lähtisimme etenemään, jos ensimmäisten kertojen kävijämäärät eivät

tydyttäisi. Vähäisen kävijämäärän haasteet johtuivat osin rakenteellisista ongelmista, joihin emme pystyneet vaikuttamaan enää toiminnallisen vaiheen käynnistyttyä, muun muassa KTA:n avautuminen vasta muutama viikko ennen ryhmämme alkua.

LÄHTEET

- Autonen-Vaaraniemi, Leena 2004. Marginaalitarinoita. Onko miehellä kotia sosiaalityössä? Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus. 223–249.
- Cree, Viviane E. & Kavanagh, Kate 1996. Men, masculinism and social work. Teoksessa Viviane E. Cree & Kate Kavanagh Working with men, feminism and social work. Lontoo & New York: Routledge. 1–9.
- Fatout, Marian F. 1992. Models for change in social groupwork. New York: Walter de Gruyter Inc.
- Featherstone, Brid, Rivett, Mark & Scourfield, Jonathan 2007. Working with men in health and social care. Lontoo: Sage publications.
- Freire, Paulo 2008. Education for critical consciousness. Lontoo & New York: Continuum.
- Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Stakes.
- Helsingin kaupunginkanslia 1997. Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietintö. Helsinki.
- Helsingin Diakonissalaitos 2010. Viitattu 23.11.2010. www.hdl.fi/fi/paivatoiminta/kansalaistoiminta-areena
- Hänninen, Jorma 2004. Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus. 77–101.
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1993. Ryhmäilmiö. Helsinki.
- Juhila, Kirsi 2008. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Sosiaalityö aikuisten parissa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (Toim.) Vastapaino: Tampere. 48-81.
- Kitunen, Timo. 2007. Sosiaalityön näennäinen tasa-arvo. Teoksessa Mies vailla tasa-arvoa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (Toim.) Tammi: Helsinki. 113-119.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

- Kurki, Leena 2008. Innostava matkailu. Sosiokulttuurinen innostaminen ja vapaa aika. Helsinki: Finn lectura.
- Kuronen, Marjo, Granfelt, Riitta, Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi 2004. Sukupuolistunut ja sukupuoleton sosiaalityö. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus. 5–19.
- Kärkkäinen, Sirkka-Liisa, Hannikainen, Katri. & Heikkilä, Iiris. 1998. Asuntoja ja palveluja asunnottomille: historiaa ja nykypäivää. Helsinki: Stakes.
- Malmi, Pasi 2007. Mikä feminismissä ja naistutkimuksessa mättää? Teoksessa Mies vailla tasa-arvoa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (Toim.) Tammi: Helsinki. 8–14.
- Marx, Karl 2010. Capital, a critique of political economy. Volume III. Puhtaaksi kirjoitus Tim Delaney ja M. Griffin. Oikoluku ja korjaukset Mark Harris. Viitattu 12.10.2010. <http://www.marxists.org/archive/marx/works>
- Peitsalo, Peter 2008. Miesryhmät –teoista sanoihin. Helsinki: Miessakit ry.
- Raunio, Kyösti 2000. Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen, sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Rimpelä, Matti. 2007. Hyvinvointiosaaminen ja sukupuoli. Teoksessa Mies vailla tasa-arvoa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (Toim.) Tammi: Helsinki. 100–109.
- Rostila, Ilmari 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö : voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä : Jyväskylän yliopisto.
- Ruotsalainen, Seppo 2005. Syrjäytyminen, syrjäyttäminen. Helsinki: TA-Tieto Oy.
- Suikkanen, Asko, Kauppinen, Petri & Viinamäki, Leena 1996. Suomalaisten hyvinvointimuutokset selviytymisen ja syrjäytymisen pelinä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Taipale, Ilkka 2007. Miehet – hylättyjä vai hylkiöitä. Teoksessa Mies vailla tasa-arvoa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (Toim.) Helsinki: Tammi. 145–152.
- Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vähätalo, Kari 1994. Suomalaisen huono-osaisuuden tutkimus 1980- ja 1990-luvulla. Teoksessa Matti Heikkilä & Kari Vähätalo (toim.) Huono-

osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
7–32.

Vähätalo, Kari 1998. Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

LIITE 1 Tutkimuslupa

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Olemme olleet jo pitkään kiinnostuneita työstä asunnottomien ja syrjäytyneiden kanssa. Koska miespuolisille asunnottomille ja asumispalvelujen asukkaille ei juuri ole järjestetty toiminnallisia ryhmiä, koemme tällaiselle ryhmälle olevan kysyntää ja tarvetta. Sosiaalisen pääoman käsitteen mukaisesti ihmiset ovat toisilleen tärkeitä arkisessa elämässä (Suoranta & Salo 2002 142-143). Näin ollen pyrimme luomaan arkista toimintaa, joka mahdollistaa vastavuoroisten suhteiden kehittymisen ihmisten välille. Pyrimme vahvistamaan ihmisten toimintakykyä osallistumisen kautta. Koemme ryhmämme olevan oivallinen mahdollisuus tähän vahvistamiseen pienen ryhmäkokonsa ja tiiviin vuorovaikutuksen kautta. (Jauhiainen & Eskola 1993, 137.) Pyrimme luomaan sosiokulttuurisen innostamisen mukaisesti osallistumisen prosesseja, joiden tarkoituksena on saada ihmiset aktiivisiksi toimijoiksi. (Kurki 2000, 19-20)

Teemme opinnäytetyönämme kehittämishankkeen Helsingin Diakonissalaitoksen KTA:lle (Kansalaistoiminta-areena), josta idea työhön alun perin tuli. Kansalaistoiminta-areena tuottaa tapahtumia ja vapaa-ajan toimintaa HDL:n Alppikadun korttelissa. Toiminnan kohteena ovat henkilöt, jotka eivät muutoin oman elämäntilanteensa vuoksi pääsisi osallisiksi tavallisesta vapaa-ajan toiminnasta. Yhteistyötahonamme toimii KTA:n projektivastaava Jukka Hampunen. Aiheenamme on luoda miesten ryhmä Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa oleville asumispalveluiden asukkaille. Tämä ryhmä kokoontuu viisi kertaa viikon välein n. 1,5 kuukauden aikana. Toiminta on tarkoituksena käynnistää kevään 2010 aikana.

Hankkeen osallistujat

Hankkeeseen osallistujat valitaan HDL:n ja VVA ry:n (Vailla vakinaista asuntoa ry) asumispalveluiden asukkaista ja mahdollisista KTA:n kävijöistä. Vailla vakinaista asuntoa Ry on asunnottomien itsensä perustama voittoa tuottamaton

yhdistys, joka toimii Kinaporin kadulla ja Vaasankadulla. Heillä on toimintaa sekä päivällä, että yöllä yökahvila Kalkkeressin muodossa. Lisäksi VVA:lla on HDL:n korttelissa asumispalveluyksikkö Sällikoti, jossa asuu miehiä. Kävijöiden rekrytoinnissa käytämme henkilökohtaisia kutsuja kohdennetulle ryhmälle. Kohdennettu ryhmä muodostetaan yhteistyössä KTA:n henkilökunnan kanssa. Ryhmäkooksi tulee 10 kävijää johtuen tilojen tuomista rajoituksista. Työnjako tulee olemaan tasapuolinen ohjaajien kesken. Budjetointi tulee riippumaan lopullisesta toiminnasta, mutta alustavasti on luvattu KTA:n puolesta tukea esimerkiksi vierailukäyntiä varten. Tarvikkeina ja materiaaleina voimme käyttää KTA:n tarpeista. Lisäksi KTA:n henkilöstö avustaa tarvittaessa esim. mainoksissa ja palautteen muodossa.

Opiskelijoiden tausta

Työkokemusta löytyy meiltä kummaltakin kyseisen korttelin asumispalveluista. Ranta on työskennellyt Sällikodissa ja VVA:n järjestämässä yökahvila Kalkkerissa muutaman vuoden ajan ja Muurman Villa Novassa ja naisten asumisyksikössä. Muurman on suorittanut myös yhden kahden kuukauden harjoittelun KTA:lla sosionomiopintojensa yhdessä. Miesryhmien vetämisestä ei meillä kummallakaan ole kokemusta, joten ammatillisiin kehittymishaasteisiin opinnäytetyö antaa erinomaisen pohjan.

Tavoitteet

Tavoitteemme on vastata seuraaviin neljään kysymykseen: 1. Kokevatko osallistujat toiminnallisen miesten ryhmän tarpeelliseksi. 2. Kokevatko ryhmään osallistuvat miehet toiminnan mielekkääksi. 3. Pystyykö toiminnallisella miesten ryhmällä rakentamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. 4. Onko osallistujien mielestä ryhmän jatkamiselle tulevaisuudessa tarvetta.

Aineiston kerääminen hankkeen arviointia varten

Hankimme aineistoa havainnoimalla ryhmän toimintaa ja keskustelemalla osallistujien kanssa. Palautetta kerätään myös jokaisen kerran jälkeisellä ryhmäkeskustelulla. Havainnoinnissa ja ryhmäkeskustelussa keskitytään ennalta mää-

riteltyjen tavoitteiden mukaisiin asioihin. Keräämme aineiston viidellä eri tapaa-
miskerralla ryhmän kanssa. Tapaamiskerrat tulevat tapahtumaan keväällä
2010.

Hankkeen eettisyys ja salassapito

Osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistujilta ei vaadita tai kysytä henkilötieto-
ja. Sitoudumme sosiaali- ja terveysalaa koskevien salassapitovelvollisuuksien
noudattamiseen hankkeen kohdalla. Kun opinnäytetyö on valmistunut ja esitet-
ty, sitoudumme hävittämään aineiston asianmukaisin menetelmin. Hankkeen
aikana kerättäviä ja saatavia tietoja käytetään ainoastaan hankkeen raportoin-
tiin ja mahdollisiin tämän hankkeen pohjalta toteutettaviin lisähankkei-
siin/tutkimuksiin. Sitoudumme toimittamaan tämän raportin raportissa mainituille
tutkimuksen kohteena oleville yksiköille.

Lähteet

Jauhiainen, Riitta & Eskola Marjatta 1993. Ryhmäilmiö. Helsinki.

Salo, Petri & Suoranta Juha 2002. Sivistyksellinen aikuiskasvatus. Helsinki:
Kansanvalistusseura.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vas-
tapaino.

Antti-Ville Muurman antti-ville.muurman@student.diak.fi 0504138756

Ville Ranta ville.ranta@student.diak.fi 0415460845

LIITE 2

Kirjallinen suostumus hankkeeseen osallistumisesta

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Antti-Ville Muurman ja Ville Ranta. Toteutamme opinnäytetyönä Toiminnallisen ryhmän asumispalvelujen miehille ja Kansalaistoiminta-areenan kävijöille. Tämä kehittämissanke järjestetään toiminnallisena miehille tarkoitettuna ryhmänä. Tutkimus esitetään opinnäytetyönä keväällä 2010.

Minulle on selvitetty yllä mainitun hankkeen tarkoitus ja hankkeessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että hankkeeseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että hankkeeseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto hävitetään hankkeen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua havainnoidaan ja antamani tietoja voidaan käyttää kyseisen hankkeen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää hankkeeseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa asiakassuhteeseeni.

Suostun osallistumaan hankkeeseen

Allekirjoitus

Päivämäärä

LIITE 3

Kutsu toiminnalliseen miesten ryhmään

Tämä on henkilökohtainen kutsu.

Teillä on mahdollisuus osallistua Antti-Ville Muurmanin ja Ville Rannan järjestämään vain miehille tarkoitettuun ryhmään. Ryhmä toteutetaan keväällä 2010. Ryhmässä tehdään erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja leppoisassa tunnelmassa. Tavoitteena on tarjota elämyksiä ja mielekästä vapaa-ajan toimintaa ryhmäläisille. Näihin aktiviteetteihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja maksutonta. Ryhmä kokoontuu viisi kertaa kerran viikossa, yhden kerran kesto on noin 1-2 tuntia osallistujien mielenkiinnosta riippuen ja ryhmään kaivataan 5-10 osallistujaa. Jokaisella kerralla on vähintään kahvitarjoilu. Tämän ryhmän pohjalta tehdään opinnäytetyö. Sinun osallistumistasi kaivataan, jotta ryhmämme onnistuu!!

Voit toimia nimettömänä niin halutessasi ja nimeäsi ei tulla julkaisemaan missään vaan pysyt anonyyminä.

Antti-Ville Muurman antti-ville.muurman@student.diak.fi

Ville Ranta ville.ranta@student.diak.fi

Kansalaistoiminta-areenan yhteistyötaho:

Jukka Hampunen jukka.hampunen@hdl.fi

LIITE 4

Ohjaajan puolto

Olen tutkimuksesta/opinnäytteestä vastaavana ohjaajana hyväksynyt

_____ (opiskelijan nimi) ja
_____ (opiskelija nimi) tutkimussuunnitelman.

Tutkimuksen nimenä on _____.

Olen tutustunut eettisen toimikunnan ohjeeseen.

Puollan tutkimuslupa-anomusta ja otan huomioon ohjaustyössäni eettisen toimikunnan lausunnon.

Päivämäärä

Ohjaajan allekirjoitus, nimenselvennys, virka-asema ja yhteystiedot

LIITE 5

Ryhmäkerrat

Ke 4.8 klo 14-16.30. Osallistujat 3+1 opiskelija ja 2 ohjaajaa. Ryhmän suunnittelukerta/palaveri.

Ke 11.8 klo 14-16.30. Osallistujat 5+2 ohjaajaa. Elokuvailta Kansalaistoiminta-areenalla.

Pe 20.8 klo 14-16.30. Osallistujat 1+2 ohjaajaa. Käynti Ateneumissa.

Ke 25.8 klo. 14-20. Osallistujat 5+2 ohjaajaa. Käynti Vailla vakinaista asuntoa ry:n kesäpaikassa Vartiosaarella.

Ke 1.9 klo 14-16.30. Osallistujat 3+2 ohjaajaa. Käynti Kiasmassa.

Ke 8.9 klo 14-16.30. Osallistujat 4+2 ohjaajaa. Keskustelua jalkapallosta ja ryhmän loppukoonti.